

zeruko ARGIA

DAZKOLA TA BANAKOLA: OKENDO, 22 - SAN SEBASTIAN - TEL. 426666 - PREZIOA 7 PEZETA

Ikastola - Hiztegia

Xalbador Garmendiarekin elkarrizketan

—Euskaltzaindiaren Donostiako Bulegoak Zortzi urte arteko Ikastola Hiztegia delakoaren hiru lehenengo zerrendak bidali dizkigu, Euskaltzaindiak jadanik ofizialki onartuak. «Geografia Física / Géographie Physique», «Materia / Matière» eta «Seres Vivos / Etres Vivants» gaiak dagozkien hirurehun eta hogeita bederatzita hitzek osatzen ditu lehen hiru zerrendak hauek.

—Ikastola-hiztegi honek bi milaren bat hitz izanen du, eta hiztegi osoa amaitu ondoren, edizio berezi bat argitaratuko da, euskaltzale guztiek erabil dezaten. Hala ere, artean, lan guztia egin ahal izanen den arauera, zatika zatika zabaltzea erabaki da, zerrendak gerta ahala oraintsuk baliatzeko gisan.

—Honetaz, hiztegi hau burutzen erabili izan den metodologiak jakitako, Xalbador Garmendiarekin mintzo gara, Donostian ari den Euskaltzaindiaren Bulegoan zeregin honetaz ihardun duenetariko bat bait dugu. Haren erantzunak arras jakingarri izan daitezkeelakoan gaude. Dena den, gure iritziaz gaiz, irakurleak epai beza.

● Xalbador: Dagoeneko, Ikastola-hiztegiaren arazoa aurrera doa-kigu. Noiz, eta zer zela eta, ekin zion Euskaltzaindiak lan honi?

—Orain dela bi urte edo hasi ginen lanean. Ikastolak eta Lizasoak ugaltzen ari zitzaizkigun. Gure mutiko eta neskatok euskal testuak beharrezkoak zituzten batxilleratoan eta, ematen diren gaiak euskaraz ikas zitzen. Liburuak moldatu behar ziren beraz. Baina testu liburuak egiteko lexiko finkatu bat behar da. Hori gabe nahastea eta saltsa besterik ez da gertatzen. Egia esan, lehen-dik ere eginik zuen lexikoari buruz lan ederrik batek baino gehiagok. Baina, halakoxe berezketak nabarmen ziren orain arteko liburuaren artean —lexikoaz ari naiz, alegia—. Ahal delarik, jakina da, lexiko kontuan bateratsu ibili behar genuke guztio. Horiek horrela, lau-zortzi urteko neska-mutikok eskolatan darabiltzaten hitz teknikoak eta besteak euskaraz ematea burura ziztaion Santamaria jaunari. Bestalde, ez zen gure hiztegia izango, Euskal Herrian barrena barreiatu bizi diren euskaltzale askok baitututakoa baizik. Hiztegia nahi genuen, baina Euskaltzaindiak ofizialki onartuko zuen hiztegia. Hori egingo duela uste dugu. Aldez aurretik dakigu ez dugula denengoz egingo, baina hortan sailatu gara behintzat. Eta akatsik gabe ere, baina denborak zuzentzen ahal du bondate onenez baina, behar bada, jakinduria urriz presentatuko dizuegu Hiztegia.

● Nortzuk osatzen duzue zeregin honetan ari den Donostiako Bulegoa?

—A. Irigaray, J.M. Zumalabe, K. Santamaria eta ni biltzen gara ostegunero Donostiako Bulegoan. Gu laion artean sartu behar da Maria Pilar Lasarte ere, fitxak egiten, eskutitzak idazten eta beste zernahi gauzatan andereño honen laguntza arras baliosa baitzaio, begiak beti erne.

● Zuek bakarrik ari ote zarete ba lan hau egiten?

—Nahita ezkoa da galdera hori gauzak argi eta garbi esango baidira behintzat. Ezer haundirik ez genuke burutuko laguntzaileen iritziz, itzulpen eta oharrak gabe.

● Zer arrazoiz baliatu zarete aipatu dituzun laguntzaile hoik hautatzeko?

—Zortzi urte arteko Ikastola Hiztegia egin behar genuela burura ziztaigunear, egiteko hori gurea bezainbat hor nonahi barreiatu bizi diren euskaldun jakintsuena zela pentsatu genuen. Inor guti da euskalki bateko zein besteko hitzak emagutzen dituenik. Hiztegia guz-

tiontzat nahi genuen. Euskaldun haur guztiak genituen gogoan. Zinetazko Hiztegia osatzeko ez da aski Gipuzkoa aldean darabiltzaten hitzen berri jakitea, beste euskalkietan darabiltzatenen berri ere behar da jakin. Iturri garbira jotzea genuen beraz onena. Eta hori egin genuen. Hiztegi lanetan eta honelakoetan ari ziren euskaldunengana jo genuen, bai garai batetako euskal literaturan, bai egungoan eta are presenten herriak ahotan darabiltzan hitzak horiek ezagutzen baitituzte beste inork bezain ongi.

● Ipar aldekoie ere bidali ahal diezue?

—Hiztegia egin behar eta, iparraldekoak kontutan hartuko ez dituenak mesede txikia egingo dio euskarari. Gu baino lehenago hasi ziren euskaraz idazten, eta gauza jakina denez sasimugaz bestaldekoen literatura, iragan mende-etan, hemengoena baino ondotoz oparagoa izan zen. Bestalde, euskaldun dira, gu bezain euskaldun eta euskaraz mintzo dira. Badugu beraz alderdi horretan ere laguntzaileak. Onik gainera. Ipar Euskal Herriak iparraldeko ere jo dugu ordea: Parisko euskaldunengana alegia, ez baititugu debalde saltzekotan.

● Zer nola ari zarete moldatzen zuen Hiztegia?

—Hau dena esaten luze xamarra da, baina luze eta guzti zerbait esaten sailatuko natzaizu. Erdarazko listak egin eta gero, hurrenez hurren zer egiten dugun esango dizut:

1) A.—Erdarazko listak laguntzaileei bidaltzen dizkiegu.

B.—Erantzunak hartu bezain laster fitxatzen biltzen ditugu.

D.—Batzordeko erantzun guztiak aztertu ondoren gisakoenak aukeratzen ditugu.

2) A.—Lehen bidali genien lista hura laguntzaileei bidaltzen diegu berriro ere, baina oraingo honetan erdarazkoen ondoan aukeratu ditugun euskarazkoekin.

B.—Laguntzaileengandik hartu diren oharrak fitxen atzeko aldean idazten ditugu.

D.—Hartu diren oharrak aztertu ondoren Santamaria jaunak egin ditezkeen adiarazpen guztiak idazten ditu, gero batzordekoie aurkezteko.

E.—Santamaria jaunaren adiarazpenak ikusi ondoren, Batzordeak erabaki berriak hartzen ditu.

F.—Batzordeak lista berria burutu eta Euskaltzaindiari aurkeztu dio.

3) A.—Euskaltzaindiak —biltzen delarik, esan beharrik dutenak mintza ditezten— epe bat markatzen du.

B.—Euskaltzaindiak guzti horren berri adiarazten die euskaltzain osoei, epea seinalatuz, bai laguntzaileei ere; euskaltzain oso ez diren beste euskaltzain guztiek listak eska ditzakete.

4) A.—Guztion oharrak biltzen dira.

B.—Hauen konponketa guztiak fitxen atzeko aldean idazten dira.

D.—Ohar guztiak aztertu ondoren K. Santamariak azalpenak prestatzen ditu, batzordekoiek ikus eta azter ditzaten.

E.—Batzordeak, listak aztertu ondoren, erabaki berriak hartzen ditu.

F.—Lista berria osatu da. Horrekin batzordearen egitekoa.

● Batz beste, zenbat laguntzaile erantzuten diezue?

—Hasieran 25 laguntzaile aukeratu genituen. Orain 35 edo ditugu. Batz beste 10-15 erantzun hartzen ditugu. Erantzun guti xamar agian, baina ez da harritzekoa. Nolabait erantzun asko baino, nahiago dugu erantzun guti eta hoik enak. Gisa da. Batzuek gai bati heltzen diote, besteek beste bati, inork gutik denei. Esate baterako, orain arestian matematika hitz zerrenda zabaltzen dugu. Gure laguntzaileen artean badugu matematikorik, ingenierorik eta hone-lakoetarik eta horiek azkar asko erantzun diete galderei. Bide arriskutsu horietatik barrena sartu ez direnek aldiz, matematikak ez dituztela ezagutzen eta, ez dute eran-

NON ZER

- JEAN LACROIX, PERTSONA ETA IDEOLOGIA
Santamaria ... 3 garrenean
- JON MIRANDE AIPHASORHOKO
Larresoro ... 3 garrenean
- CHILEKO KINKA
Elustondo ... 5 garrenean
- FRANTZIAKO LANGILERIA
Iza ... 5 garrenean
- FALTA GENUENA
Laspiur ... 6 garrenean
- ELIZA ETA JESUS NAZARETHARRA (I)
Mujika ... 11 garrenean

tzunlk eman. Besteetan ere horrelatsu gertatu da.

● Nork egin du laguntzaileen lan guztien azterketa eta hautapena?

—Ostegunero Diputazioko gelan bildu garen lauok. Izan dugu egitekorik, damurik baikenuen askotan hitz batentzat hitz gehiegi eta bestetan urriegi. Zenbaitetan, berriaz, ez bataren ez bestearen itzulpenaz geunden konforme.

● Zuek erdal hitz zerrendak eskaini ohi dituzue, laguntzaileek nork bere iritzia eman dezaten. Nork egiten du erdal hitzen hautatzea?

—Lan horri K. Santamaria lotu zaio. Erdal eskola liburuak ondoto miaturik dituzke.

● Orain arte zenbat zerrenda duzue prestatutik, eta zenbat, Euskaltzaindiak onarturik?

—Lehenbiziko hiru listak bukatu genituen; Euskaltzaindiari bidali genizkion, ofizialki onar zitzan. Horrela egin du. Lau, bost eta seigarren listak ere bukatuak ditugu eta berehala presentatuko dizkiogu Euskaltzaindiari, onar ditzan. Zazpi eta zortzigarren hitz zerrendak ere eginerik ditugu. Bederatzia, hamar, hamaika, hamabi, hamairu eta hamalagarren listen lehen itzulpena eginik da; banaka batzuk aztertu ditugu, zenbait hila-beteren buruan bukatuko ditugula uste dugu. Azken zortzi listak gerturik ditugu laguntzaileei bidaltzeko. Horiei ere laster etorriko zaie txanda.

● Noiz uste duzue burutuko duzuela hiztegi osoa?

—Badakigu, jende asko, hiztegi hau dela eta, berantetsirik dela. Zer egingo ba! Lanean gogoz ari

gara bai laguntzaileak bai bulegokook, eta uste dugunez, aurren bertan bukatuxerik dukegu hogei-ta bi hitz zerrenden itzulpena.

● Lehen eskola-mailako hiztegi honek izanen ahal du jarraipenik gainontzeko mailatan?

—Ez ba jakin! Dena den, me-reziko luke, ordurako oinarria fin-katurik duketenez gero.

● Sistima berdinez baliatuko ahal zarete, laguntzaileek alegia, edota bizpahiru jakintsu edo es-pezialistaren eskutan utziko?

—«Bizpahiru jakintsu» baino ho-be hogei laguntzaile, hoik guztik nahiko jakintsutzat jotzen baititu-gu, bestenaz ez genituen aukera-tuko ez horien lanez baliatuko. Baina orduan ordurako. Lan horri helduko diotenek ikus bezate zer nola joka.

● Jarrai ba, eta ez etsi.

—oOo—

Ikus ahal izan dugunez, bada jende isilik ezkutuan gogotik ekiten diona lanari. Hauen eguneroko lan apalaren beharretan gaude, gure euskara maila guztitako tresna arin eta baliagarri bihurtu dugu. Irakaskintzan zein literaturagintzan, hiztegi trebe, jator eta bateratsu baten premia dugu. Hala-ber, eguneroko kazetaritza koskorrean ere. Gutxi batzuk dira lan isil bezain baliotsuetan murgildurik ari direnak. Eta gehienok, bestalde, guti horien lanaz aldizkari zaratsuetan barrena ari garenok. Irakurle zein idazle, zorretan gauz-kate.

Nere Bordatxotik

Latasa

Pena ematen du benetan txapeldun baten erorkera ikusteak! Latasa, guretzat, egi-egitazko txapelduna zen orain amar-amami urte.

Atano irugarrenari Galastegi-
ren aurka jekatu zuenean gertatu zitzaiona bera gertatu zitzaion igandean, Tolosa'n.

Sasoiari ta gaztetasunari alde batera utzi bearra dago; beren tokia eskatzen dute.

Lengoak lengo, ta oraingoak oraingo. Atzoko egunak ezta gaurkoarekin ze ikusirik.

"Toki onean zebillen "Basarri", esango dute batek baiño geiago.

Irabazleak lan danaren kontu 55 minutuan emango ete zuen galdetzen baizuen.

Egia da; eztegu ukatzen.

Baiña "Basarri'k", Tolosa'n ebaki bear ziranak egurrak ziralala uste zuen, eta burniak gertatu ziran.

Bi gizon ikusi genituen lanean gogor eta bulartsu.

Etziruditen ordea egur gainean aizkoran ari ziranik, txingurearen gainean mailuketan baizik.

Egur itxura baiño burni itxura geiago zuten Tolosa'n ebaki ziran puskak.

Zarra, au da, Latasa, egur samur eta gozoen billa aleginduko zala uste genduen.

Batetik, enbor baten bentaja zeukan bere alde. Bestetik, kontuan eduki bear zuen 43 urte dituela ta ezta lengo Latasa. Indarrak asko urritu zaizkiola, alegia.

Buru ibili zan, bere ustez.

"Arria" gazteak, orain arterakoan, iraupen gutxi erakutsi du; asko jeixten zan len, lan erditatik aurrera.

Ausporik eta birrikik etzuela pentsatzen Latasa'k; azken txarra emango zuela; lertu egingo zala.

Asmo orrekin eraman zituen plazara egur gaizto ta traketak.

Berak ordaindu bear izan zuen egindako pekatua.

Jakintsu asko da gure artean, baiña goraberak ikusita gero.

Jokoa asi aurretik, "eun irurogeiri", zegoen dirua Latasa'ren alde. Jendea beldur alare; oso beldur gainera.

Gero, erderaz esaten dana: "Después de visto, todo el mundo es listo".

Guk uste baiño askoz denbora geiago pasa bazuten, augatik izan zan: bi aldeak billa zitezken egurrik traketsenak billatu zituztelako: propio ortan txela alegindu ziralako.

Milla bider esan deguna berritzera goaz:

Jainkoak bakarrik daki egur samurretik gogorrera ze alde dagon.

"Arria" irabazleak, ogeitabat kana-erdikoren kontu, 76 minutu ta erdian eman zuen igandean.

Berak aukeratzea libre zuen

azkeneko kana-erdikoa bezelakoak izan balira danak, 55 minutuz azpitik botako zituen. Egon ontan seguru.

Zerk du balio ta meritu geiago, igandeko egurrak 76 minutu ta erdian erdibitzeak, edo egur samurrak 55 minutuan erdibitzeak?

Igandeko lanak, guk esan bear bagendu.

Lenengo enborretik asi zan "Arria", aurrera ta aurrera. Artan jarraitu zuen denbora guztian.

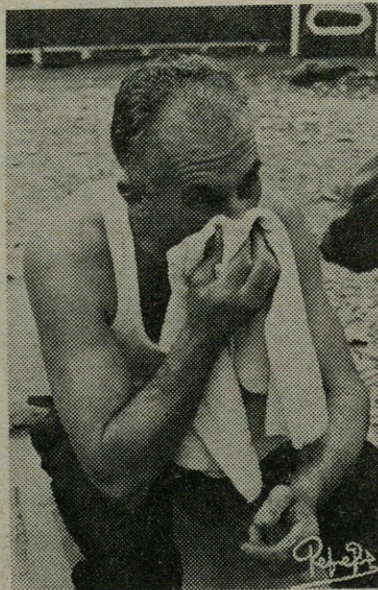
Estualdi bat bakarria etzion eman Latasa'k. Etzuen alboan kontrariarik.

Erdi-lanetan, au da, amar kana-erdikotan, iruren alde ate-ra zion gipuzkoarrak naparrari. "Arria'k" amar ebaki zituen Latasa'k zazpi orduko. Ikusia zegoen pesta: naparrak etzeukan zer egiñik Tolosa'ko plazan.

Diruak ere, jakina, aldakuntza ikargarria: "eun berrogeiri", "Arria'ren" alde. Ezbear edo "desgraziren" bat izan ezik azpeitiarrak jana zeukan jokoa.

Ura zan plazako jaun da jabe. Gatz eta piperrik gabeko neurketa. Bat askoz geiago zalako guztia.

Aurreko batez, pelotan, Ogeta ta Azkarate tanto batekin ge-

Latasa lana utzi zuanean

ratu ziran, ogeitabira.

Berdintsu gertatu zan igandean Tolosa'n.

"Arria'ren" erakusleak: Joxe Aiertza ta ta Jexux Orbegozo, "Arria'ren" anaia.

"Arria'ren" adiña (edadea): 27 urte. Pixua: 98 kilo.

Erramun Latasa'ren erakusleak: Migel Mindegia ta Lorenzo Mitxelena.

Latasa'ren adiña: 43 urte. Pixua: 82 kilo.

Arria II

Federazioko gizonak: Artola, Egibar, Santa Cruz eta Zabala.

Eguraldia: eskatuta bezelako, ekaitzaldiaren ondoren.

Jendea erruz: utsa palta plaza zearo betetzeko.

"Arria'ren" lana:

Bost kana-erdiko, amalau minutu ta lau segundoan.

Amar kana-erdiko, ogeitamai-ko minutu ta berrogeitazortzi segundoan.

Amabost kana-erdiko, berrogeitamai-ko minutu ta ogeitairu segundoan.

Ogeitabat kana-erdiko, irurogeitamasei minutu ta ogeitamar segundoan.

Latasa'ren lana:

Bost kana-erdiko, ogeitabi minutuan.

Amar kana-erdiko, berrogeitasei minutu ta berrogeitabi segundoan.

Amalau kana-erdiko, irurogeitabederatzi minutu ta berrogeitamairu segundoan.

Asi zan amabosgarren kana-erdikoa zulatzen. Baiña "Arria'k" lanak bukatu zituela ikusirik, utzi egin zion lanari.

Alperrikako nekeak ziran andik aurrerakoak. Ia bost kana-erdiko gelditzen zitzaizkion artean.

Soiñua bukatuta gero zertako ari dantzan?

Eroa nai litzake ortarako.

Itz batean esanik, igandeko jokoak etzeukan kolorerik.

Arria Ernio gainera igo zan Latasa Alkiza'ra baiño len.

Egurrak ondo jarriak legeak agintzen duen bezela. Baita bear ere, zer demontre!

Ikas dezala jendeak errespetuz ibiltzen.

BASARRI

José Estornes Lasa'ren Erantzuna

Zeruko Argia'ren Zuzendaritza'ri.

Zuen 519 zenbakian eskari bat irakurri dut: «JOSE ESTORNES LASA-ri ESKARIA. Estornes Lasa jaunak haxe dio behin eta berri: «Begara ezazute oraingo «Zeruko Argia» bakarrik: bakoitzak nai dun bezela idazten du. Izugarrizko anarkia. Talde (batek) ortografiaren batasuna zatitu du. Eta au da gogorrena, batasunaren izenean. Eta zerbait bialtzen ba degu h'z josia agertzen da, baimenik gabe». «Esaiguzu, mesedez, ea noizko «Zeruko Argia»-n eta noren lana josi degun h'z. Esaten duzun hori proba zazu. Besterik ez» «Zuzendaritzak».

Egia dala probatzeko ikus ezazute 1971'ko abenduaren 459'gn zenbakia: «ZER GERTATZEN DA UNIBERSIDATEAZ (II). JOSE ESTORNES LASA-ri GALDEZKA».

Zeruko Argia'k nere iritzia eskatu zidan eta nik, H'en auzia ezagunik, nere erantzunak makiñaz idatzi nituen. H'rik gabe, noski. Larrea'tar Josega'k artikulo ortan nere erantzun guztiak h'z josiak argitaratu zituen.

Nork jarri zituen H'ak? Galdetu ezaiozute Larrea jaunari.

Besterik gabe geratzen da zuen adiskide baita.

J. E. L.

Joxé Larrea'ren Oharra

Duela zenbait denbora Unibersitateari buruz zenbait jakintsuren iritzia jaso eta Zeruko Argian azaltzea bururatu zitzaidan. Horretarako, beste batzuen artean, zuregana jo nuen. Nere asmoa ez zen izan, beraz, zure idazkera edo ortografia eta euskal-joskeraren berri euskal-irakurleari eskaintzea. Nere intentzio bakarria zure Unibersitateari buruzko iritzien berri irakurleari ematea zen. Eta horrela zure erantzunak jaso eta nere idazkera propioaz artikulu bat moldatu nuen. Berririo diot: neure idazkeraz zure iritzia azaltzea baino ez nuen egin. Zeuk, zeure kabuz artikuluren bat moldatu nahi izanez gero, horretako baduzu nahi hainbat eskubide eta habilezia.

Garbi gelditu bedi beraz arazoa ez dela inolaz ere Zeruko Argia «maltzur eta deabru» horrena izan. Bi pertsona soil eta xeheen arteko mahasmen ximple bat baizik. Guzti horren azpitik norbaitzen maltzurkeria eta deabru gorriaren adarrak ikusten badituzu zerorrek jakinen duzu nora begira zabiltzan.

Badut beste oharra bat ere zuri egin beharrezkoa: nik badut neure izenik: Joxe alegia, eta ez dut, oraino, behintzat, zure baitaioaren beharrik sentitzen.

JOXE LARREA

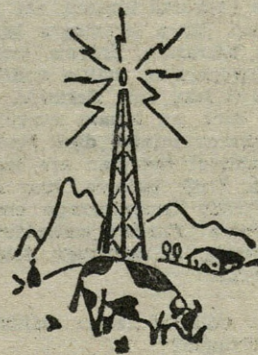
Zuzendaritza'ren Oharra

Guk, Joxe Larreak ekarri bezala argitaratu genduen elkarrizketa. Guk ez genlon ezer eskatu: ez zuregana joatekorik, ez hori galdetzekorik, «h»kin edo «h»rik gabe idaztekorik. Guk idazleari askatasuna ematen diogu idazkera kontuan. Eta guk bakarrik, ikusten denez.

Esan eta esan ari zeran hori probatzeko arrazoi oberikez ez duzu aurkitu, noski. Beraz, kale egin duzu. Sakeak bat eta erres-toak esperantza, goaz partidu hontan.

Baserriaren alde

EUSKAL ETA ERDAL

Caja de Ahorros Municipal de San Sebastián

Banen baneko azikay
Ongarri ta abonoak
Belar Zuloak

Erosi edo berritzeko diru
aurreratzea

Baserri, lur-tresnak ta abar

Torelavega'ko Perira joen
etorriak

TEODORO AGUIRRE
SISTEMAS OFICINA

ZURE LANDOLA ETA OFIZINAK ANTOLATZEN LAGUNTZEKO

PREST GAUZKAZU

Avda. Sancho el Sabio, 6

Urrut.: 415128-429152

DONOSTIA

NORK KUKURRUKUiiiiii

OLLARRAK

OLLOTEGIAN?

...Ez. FAGOR'ek

sukaldian

Behartsuen bizkar aberastuak

«Batzuk aberats direlako dira besteak behartsu. Eta behartsuen bizkar dira batzuk aberats». Horixe esana du Huescako Gotzai den Xabier Osés nafarrak, Tudelan, Urtarrilaren 29an, beste gauza askoren artean.

Basamortuan galduko den oihua noski, Osés igerle berriaren oihua ere. Baina burrundara aundiz zabaldua izan da igerlearen oihu bildurtia, igerlea bera baino entzute aundiagoko gizonari esker: Juan Huarteren erantzunari esker. Oihua bera baino ozenago eta trumoisuago izan da oihartzuna.

Jesusen itzez ala Marxen itzez eginikako oihua ote zen jakin nahi zuen, nonbait. Jakina, betikoa, nor esana den jakin behar, zer kolore duen jakin nahi, egia den ala ez aztertzeo ordez. Kolorearen aitzakiz barruko arrazazteko, ezpairik gabe.

Dena den goseak iltzen diren milloietatik asi, behin ere nahikorik jaten ez dutenetatik aurrera jo, ezinean dabilzanetatik pasa eta poliki antzean bizi direnetara iritxitakoa munduko gizonik gehienak ezagutzeko zoria izanen genduke. Gaixo, ezjakin eta errukarri asko ezagutzeko genduke. Konta ezin ahala. Eta azkenik oso ondo bizi den mordoxka bat geratuko litzaiguke ezagutzeko: aberats purrkatu batzuk. Zenbat diru duten ere ez dakiten batzuk.

Osés gotzaiak esan duenaren antzeko zerbait esana izan behar zuen Nazareteko Jesusek ere. Baina oraindik askoz ere nabarmenago, biziago, zorrotzago. Gurutzean il behar izan zuen, bere burua zuritzeko egokierarik gabe, ogeita amairu urterekin.

Baina ez dezagun pentsa asieran jarri ditugun itz hoiek bakarrik esan zituenik. Beste hauek ere esan zituen: «Hortarako gauza eta egokiera izan eta, nahiko ondasun ez sortzea, ekonomia geldiaraztea, produzio-ondasunak geraraztea, behar diren lanlekuak ez gertutzea, gauzen eta azkundearen aurkako pakatua da. Gauza gehiago, gauza obeak eta ondasun ugariagoak behar bait ditugu gizon guztiontzat».

«Eta Pekatuzko egoeran gaude izadiko ondasunak batzuen eskutan daudenean, erri bakan batzuren eskutan daudenean eta erri hoietan gutxi batzuren eskutan, beste askoren kaltetan. Ez dezala behinik behin «Jainkoak nola laguntzen didan» esan, besteak gutxierekin edo gabe utzi ondoren ondasun gehiegi pilatzen duenak. Esan dezala baizik «nola min ematen diodan lagun urkoagan bizi den Jainkoari».

Gauza gehiago eta sakonagoak ere esan zituen noski ia bi orrialde betetzen dituen «Diario de Navarra»ko itzaldi mamitsu hartan Xabier Osés gotzai eta igerleak. Baina guk ezin emen osoaren berri eman.

Dena den, badu borondate oneko kristauak, itzaldi hortan, bere bizitza zuzentzeko jaki ederrik!

JON MIRANDE ALPHASORHOKO

Mirande hil da! Ene adineko euskaltzaleek zirrara bat senditu dute berri hau ikastea, eta denek galderra berbera egin: «Baina, zenbat urte zuen bada Mirandek?». Erantzuna erraza da: Jon Mirande Alphasorhoko 47 urtetan hil zaigu.

Idazle gisa halere erdi-hila edo erdi-ahantzita zegoela aitortu behar da. Froga egin dut egun hauetan; eta garai batez oso ezaguna izan zen zuberotar idazlea, gaurko euskaltzale gazteen artean ez du ia inork ezagutzen. Zergatik?

Areago. Euskara biziaren etorkizunean oso euskaldun gutxi sinesten zuen urteetan, ahal zuen guztia egin zuen gure zuberotarrak; Orixe bezela esateko «euskara bere zarpailetik jasotzeko». Orain, berriz, euskaltzaleasuna hein batez loratzen hasi denean, atzeratu egin da Mirande; eta aspaldisko honetan, «Anaitasuna»rekin izan zuen gorabehera zakarra salbu, nekez aurki daiteke Miranderen izena euskal letretan. Zergatik, berriz ere nik galdetzen?

Miranderen ustez gaurko gazte-ria «gorriegi» dator Euskal Herrian. Eta alderantziz, beraz, gaurko gazteen ustez eskuindarregia zen Mirande istimutan izateko. Hauxe izan daiteke kakoa, beharbada.

Jon Mirande KONTRA ZEN: moda eta joera indartsu guztien kontra. Bizi guztian kontrakarrean ari izana da. Gaur errazegi iruditzen zitzaion, nunbait, euskaltzale eta aurrerazale agertzea; eta biak ukatu ditu.

De Gaulle 1944-1945ean nagusitu zelarik, Erresistentzia sekula ez egindako balentriak aipatzen hasi zen hanartean izkutan edo bildurtuta ibilitako frantses anitz; eta orduantxe gure Mirandek, nardaturik, kontrakarrean jokatzu, «na-

zional-sozialista» aitortu zuen bere burua. Eta nik ezagutu nuen Mirandek, askoz beranduago, nazi eta arrazazale jotzen zuen bere burua, beltzen kontrako eta juduen kontrako zer esanik ez; eta esan ere egiten zuen argi eta garbi, bazterrak asalatu eta erronka jo nahi balu bezala.

«Euskaldun fededun» ekuazioa sakratu jotzen zen garaian, Mirandek garrazki eta goraki esan zuen berak ez zuela horrelakorik ezer sinesten, ez nahi. Setsu-arazoetan, era berean, emakumeen aldeko Eros-giro betean, beharbada oso gogoko zuen Baudelaire-ren bide-rik abiaturik, emakumeei muzin egin eta gizonezkoiei eskaini zizkien bertso nabarmen batzuk.

Mundu-guduaren ondoko joera «super-demokratikoa» (hitzetan bederen), Mirandek demokraziaren eta sozialismoaren zentzugabe-riak salatu zituen; ahulak altxatu, indartsuak beharatu eta biologiazko aurrerapena, beraz, zion Mirandek, geldiarazi egiten duten alderditi.

Estatolatria: betean gaudelarik, Mirande zapaldutako etnia ahan-tziez arduratu zen gogoz; galtzeaz diren hizkuntza zeltikoak, bretoine-ra batez ere, arras menderatu zituen. Kernow-ko (Cornwallis-ko) etni-bizkundera oraindik ere has-tapenen hastapenetan zegoelarik, artikulatu mardul bat eskaini zion Mirandek euskaldunoi (ikus EGAN, 1959-IV).

Jon Mirandek, beraz, kanpotika-ko itxuraz eta bere ustez guztiz eskuindar agerturik ere, bazedu-kan, txit erroturik, hain zuzen ere ahulak altxatzeko eta modan dau-kenak azpiratzeko nahi gorria; eta funtsean zer izan ote den galdetu beharra dago. Mirande KONTRA zegoela esan dut; eta aurkatasun funtsezko eta guztizko honetatik bilatu behar bide litzake Miranderen kakoa. Mirande ez bai-tzen, ene ustez, kontserbadore kla-siko eta merke horietako bat. Za-rathustra-ren hitzaldi argitsuak maite zituzkean, ez burges-tiki-er xuhurkeriak eta ziztrinkeriak. Hau segur. Baina bere herrikide zuen D. Peillenek argitu beharko digu.

Beste bitxikeria bat: Mirandek ez zuen osasun handirik, baina Hitler-en eutanasia onartzen zuen!

Eta oraino beste kontradizio bat, agian denetan sakonena: guraso-ekin etxen Sorhueta-ko (Sohüta-ko) zubereraz mintzo —honela ezagutu nuen nik— biziera guztia pasa du Parisen Mirandek; eta antikonfor-mista amorratua zena, funtzionario huts gisa bizi behar...

Miranderen olerkia ez dut nik aztertuko: ez dut ongi ezagutzen; eta nik baino aisa hobeki egingo dute San Martinek, Sarasolak eta Azurmendik. Eta egin dezaten eskatuko nieke.

Bestez mintzatuko naiz ni he-men: Jon Miranderekiko euskaldu-nok dugun zorraz.

1950/1960 urteetan Euskal He-riak krisialdi larri bat ezagutu zuen, barnetikako eta kanpotikako arrazoinengatik: gero eta garbiago ageri da hau. Eta euskal literatu-rari gagozkiolarik, oso nabarmena izan zen kinka gaizto hori.

Bi euskal aldizkari eutsi zioten orduan euskaltzaleasunaren garri-ri: «Euzko Gogoa»-k Guatemalatik, orain dela gutxi geroztik eta isil-isilik Arrasatera itzulia den Aita Zaitegi gartsuari esker; eta «Egan»-ek Donostiatik, eta hau Mitxelena-ri eta Irigarairi eskertu behar zaie gehienik.

Hots, urte ilun luze zail haietan, gudu-aurreko gizonek gure hizkun-tzaren geroari buruz segida segu-rurik sumatzen ez zutelarik (Ori-xe, Zaitegi, Ibinagabeitia, Sebero Altube, S. Onaindia, Erklaga bera, gerra-aurreko euskaltzale agertzen ziren), zindo eta sendo ikusten ge-nituen orduko gazteok Jon Miran-deren izkribuak bi aldizkari hori-etan.

Hizkerari dagokionez, ia gaurko euskara batuz idatzirik dirudite Miranderen lan haiek... orain dela 15 urte idatziak! Mirande zuberotarrak ez baitu ia inoliz zubereraz idatzi, batasun egarriak eraginda. Hasetatik beretik jo zuen Miran-dek erdibidera.

Bide horiek guztiak Mirandek hartu zituelarik, kontrakarrean har-tu zituen; eta ez inolaz ere «im-pulsado por las masas» eta oso modan dauden ipuinengatik. Miran-dek bere garaiko giroaren aurka bilatu zuen bide bat euskararen-tzako eta Euskal Herriarentzako; eta bazekien: «modari jarraitzaile-etatik ez bainaiz» zion EGAN-en.

Miarrizteko Euskal Biltzarretan (1947-1948) P. Laffitteren ordezkari egon zen. Eta orduko hitzaldiak ira-kurtzea aski da, urte haietan eus-kararekiko axolabekeria noraino zen larria neurtzeko. (Batzuen us-tez, halere, H-a dela-ta gero eta beltzago ageri da euskararen eta Euskal Herriaren beraren etorkizu-na... Jaunak, otoi!! Urte haietako basamortua ezagutu dugunok batez ere: oroi gaitezen, eta txalo jo dezagun! Otoi, otoi!!).

Alde honetatik bederen gauza ageria zait Miranderi zordun ga-tzazkiola euskaltzaleok; eta euska-raren ezaguerari dagokionez zor-dun ere bai, urrun baikaude orain-dik Mirandek euskara zerabilkien maisutatik. Bazekien euskaraz Mi-randek, alajainkoka!

Eta ez euskaraz bakarrik, bide-nabar esan dezadan: hor ditugu lekuko ingletetik, alemanetik, eta abar, euskaratutakoak: Mirande idazle ikasia baitzen.

Ideien aldetik inolaz ere ados ez izanik ere (eta Peillenek, esate ba-terako, dabaki gu bion arteko har-reman ezin laburragoaren berri), Mirandek ene goratzarrea merezi du, eta denona ere bai. Gainera-ko guztia hutsa balitz ere, Miran-dek, belau berriaren aintzindari gisa (hamaika urte zuen gudua has-tean, oraino bete gabeak) eutsi egin zion urterik beltzenetan; eta hau ez da ahan-tzi behar. Bistan da: hilak direnen artean ohore berbera merezi luke Xalbatorre Mi-txelenak, esate baterako; eta ez diot nik ukatuko. Eta hein batean bederen, aintzindari-ohore apurrak bederen merezi lituzkete Antsolak, Arestik, Berriatuak, Jon Etxaidek zalantzarik gabe, Gandiagak, Ira-tzederrek, Kruttwigek, San Marti-nek eta Villasantek berak ere bai; hitz batez, «Euzko Gogoa»-ri eta «Egan»-i odol ematen saiatu ziren guztiek.

Bidezko da, beraz, Miranderen ideia batzuk osotara arbuaturik ere, Parisen sortutako eta bizitako euskaltzale suharrarekiko gure zo-rra agerian ailtortzea; eta, ahal de-larik, hain bakanka gozatu zituen bere sorlekuko bazter ederretan, Sohütan, zuberotar kantari berriek Miranderen olerkiren bat musikaz oratu eta entzunaraztea.

LARRESORO

JEAN LACROIX, pertsona eta ideologia

Carlos Santamariak

Maritain, Mounier eta Lacroix dira, besteak beste, Frantziako per-sonalismoaren gidaririk nagusie-nak.

Lehenengoa pixka bat atzeratu-rik gelditu omen da, bere denbo-rran, kristau liberal eta aurreratuen artean, itzal handia bazuen ere. Erdi herejetzat ez al dute hartzen gure kristau zeltiberiko amorra-tuek?

Emmanuel Mounier handia, «Es-pirit» aldizkariaren sortzailea, gizon heldua zalarik hil zan, ustegabez, hogeita bi urte dala. Inork ez daki, beraz, egunotan zer jarriera hartu-ko lukean. Kristau eta marxisten arteko dialogoa egiten bera hasi zan, orduko katoliko «bien pen-sant» askoren eskandalo handiak. Gure leizezulotarrek, Mounier erdi-heretjetzat ez ezik, hereje osotzat eta kiskailgaitzat ere hartzen dute.

Baina Mounierrek argi eta garbi erakutsi zuen marxismoaren kontra zituen arrazoiak. Hauen artean, per-sonalista izanaz gero, marxismoak indibiduoi uzten dion leku guztiz eskasa onar ez zezakela esan zuen Mounier berak.

«La lacune essentielle du mar-xisme —idazten zuen 1936 urtean— est d'avoir méconnu la réalité in-time de l'homme celle de la vie personnelle».

Herioak eraman ez baligu, orain, sozialismo personalista baten li-nean izango zala uste dut.

Aipatutako hirugarrena, Jean La-croix maixua, alegia, argi eta bizi-rik dago eta personalismoaren sai-lean ari da beti, bere liburu eta artikuluek erderretan.

Filosofo eta soziologo fina da, nere iritziz, eta gainera, guztiz kon-prometitua kristau jarreran. Lacroix ez da, besteak bezala, marfilezko

dorrean sarturik gelditzen diran fi-losofoen antzeko, gaurko gizarte-ko problemari arpegia eman nahi dion pentsalari bat baizik. (Euskal jen-dearen artean, filosofo asko ez ba-dugu ere, horrelako marfiledorrek o-xenplo batzuk badira, eta ez txi-kienetakoak).

Lacroix jaunak liburu berri bat argi-tara berrl du, benetan garrantzi-dua.

Idazti honek «Le personnalisme comme anti-idéologie» du izena, eta «Presses Universitaires» haren editorea. Liburu hau irakurtzea kont-sellatuko nieke nik nere irakurleei irakurlerik baldin badago behintzat.

Ideologiari buruz asko mintza-tzen da gure artean; ni ez naiz se-guro, ordea, guztiek hitz horre-kin esan nahi dutena dakitenik. Bat-zuentsat dana esplikatzen duan magiako hitz bat ez ote da?

Marxismoaren teoriko gehien-en-tzat, guk, pertsonalistok alegia, pertsona deitzen duguna, ez da egiazko errealtatea, ez zientziaren egiazko helburua, ez benetako substantzia. Pertsona deitzen du-guna ideologiaren fruitu edo produktu bat da, besterik ez, horrelako teo-rikoentzat. Bakoitzak bere izanaz beraz duan kontzientzia, ideologi-aren produktu bat bide da. Subje-tibitatea, sujeta, hipostasis dala-koa, pertsona eta guzi hori, iduri edo ideologiazko alegi huts bat bezala agertzen da, teoria edo zien-tzia marxistaren aldetik.

Bestaldetik, ideologia hitzari En-gelsek eta Marxek ezartzen dioten esanahiaz, ideologia bera gizarte jakin batean produzio eta distribu-zioaren harreman materialen ondo-re bat da, besterik ez. Are gehiago: ideologia ez dator presunaren pen-tsaeratik, haren behar elementalak

asebetetzeko lanetik baizik. Horre-gatik dio Marxek «ideologiak histo-riarik ez duala», bere iritziz ideo-logiaren egiazko historiaren iturria ez dagoalako pentsaera eta ideien sailean, beharretik datozen erlazio eta harremanetan baizik.

Althusser jauna urrutia djoa, ideologia guztiaeren helburu propioa indibiduoi pertsona danik sinesta-raztea dala esanaz. (Ikus «La Pen-sée» Juin 1970). Ideologian, indibi-duoa pertsona bihurtzen da, ideo-logian bertan murgildurik gelditze-kotan. Ez ordea errealtatean, per-sona izate hori, ideologiazko iduri bat danez gero, besterik ez.

Ikusten danez ideologia eta egiazko pertsona elkarkontrakoak bezala agertzen dira, teoria hoi-etan. Ideologiaren afirmazioa, per-sonaren ukazioa bihurtzen da.

Lacroix jaunak teoria honen kon-trako postura hartzen omen du. Harentzat, pertsona da ideologia guztien zapaltasuna eta dominazioa ukatzen duana.

Pertsonalismoa da ideologiaren inperialismoaren ukazioa. Pertso-naren izenean, ideologia totalitario guztien diktadura ukatzen dugu pertsonalistok, nahiz marxista, na-hiz arrazista, nahiz kapitalista, na-hiz fazista, nahiz teknokratak. (Mou-nierrek teknokrazia «un fascisme re-froidi» dala esan ohi zuen).

Arrazioia du, beraz, Lacroix jau-nak pertsonalismoa anti-ideologia-tzat agertuaz.

Eta anti-ideologia hau gabe ez da gauza onik egingo nolanahiko gizarteetan. Pertsona, Fisika moder-nuan bezala, «anti-materia» bat da la esan liteke. Hori esango nuke nik, beharrezko erlazio materialeri materia izena ezartzen uzten ba-zait.

zeruko
ARGIA

Zuzenadaria:
MIREN JONE AZURZA

ARISTEGIETA

Nafarroa-Kantauri eta Aragoi-ko Kaputxinoak argitaratua (Kale Nagusia, 50-1.º Burlada-Pamplona).
Donostia: Okendo, 22
Tel. 42 66 66

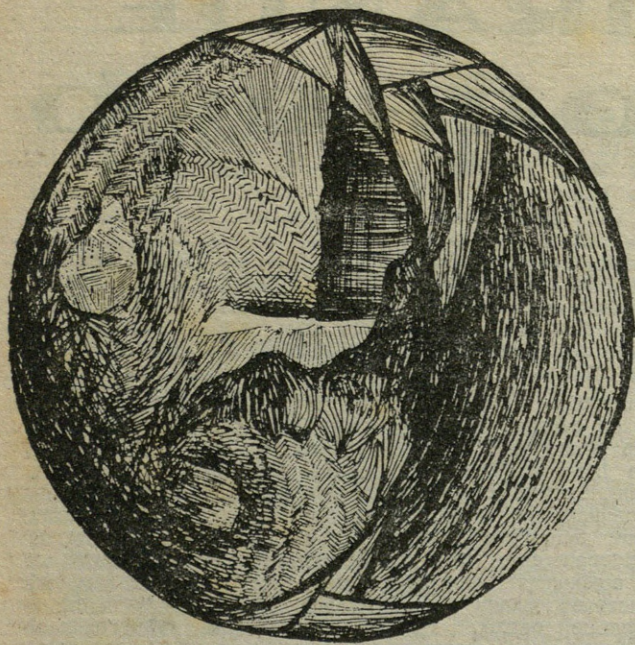
ARPIDE SARIA:

Barruan	300 pezeta
Korreo batasune-tako errietan	350 pezeta
Atzerietako bes-te errietan	370 pezeta
Aldez	Aurrez gal-detu

Salmetan (ale bakoitza) 7 pezeta

Irarkola:

«Gráficas Navas»
A, Adoain, 1 IRUIREA
D. L.: NA. 80-1963

BERRIAK Hilaren 27an., Kultura Instituto Alemana delakoak eraturik —hauxe marka!— musika-ekintza izeneko saio bat antolatuko da Bilbaoko Injieneritza Eskolan. Saio honetan Larrauri, Cage, Guinjoan, Argimon, Berio, Marco, Hidalgo eta Otte musikariren obrak azalduko dira.

Horrez gainera, Marisa Ozaitaren musika-ekintza hoitako bat ere aurkeztuko da. Ozaita andereñoa Barakaldon jaioa da, eta "Ametsak" izeneko musika lan bat moldatua du, gizonaren askatasun eta maitasun egarri ase ezina oinarritzat harturik. Testuak hamar minutu irautean du eta euskaraz idatzia da. Obraren moldaketa arras bakana, organo eta abotsez soilik osatua. Organoari dagokion alderdia J. L. Sierra Larrinagari zor zaio.

"Ametsak" delako hau, Marisa Ozaitak egin duen lehen musika-ekintza da. Alemanian izan da eta bertan ikas ahal izan du musika mota honetaz. Geroztik, goraxeago aipatu dugun instituto aleman horren eskariz burutu du harako musika lana.

● Elgoibarren, Elgoibarko Izarra deritzan elkarteak eraturik hain zuzen, prestatzeko dira bi euskara ikastaro Euskaltzaindiaren ardurapean.

Hoitako ikastaro bat alfabetatze mailan izanen da, hau da, euskaraz ondo mintzo direlarik irakurtzen eta idazten ikasi nahi dutenentzat propio burutua. Bestea, aldiz, hasi berrientzat, euskaraz tutik edota ezer guti dakitenentzat.

Gainontzeko xehetasunak eta izenak ematea Urbitarte Elkartearen, Ikastolako geletan, arratsaldeko 7.30etatik. 9ak arte.

● Museo bat sortu asmoz ari dira Eibarren. Asmoa ez da atzo goizekoa, Juan San Martin behintzat behin baino gehiagotan saiatu izan da honetaz, orain arte jaramon handirik egin ez zaion arren. Izan ere, Eibarrek aspaldi izan behar zuen museo bat. Dena den, txarrean ere hobe da, bai, berandu sekula baino.

Uste baino arte balio gehiago omen dago Eibarren. San Martin jaunak urteren buruz bildua du material ugari, eta zenbait xehetasun agerrarazi gabe gainera, hain "kalean" dago eze, lotsagabe bat baino gehiago hartaz jabe zitekeen eta, jakinaren gainean balego.

Arte izenez aipatu ohi dugunaz gainera, bada Eibarren —inon bada— eskulangintzaren amaia ezagugarri, grabatu eta harmagintza ezin aipagarriago direlarik.

Museo hau, bestalde, Eibarkoa ezezik, inguruko herrietakoa ere izan zitekeen, Abadianoko Astola Etxean Durango eskualdekoa Gerediaga Elkarteak egin nahi duen bezala.

● Bilbaoko Windsor Arte Galeriak I Pintura Lehiaketa eratu berri du. Hogei urtez gorako Euskal Herriko pintatzaile guztiek parte har ahal izanen dute, bai eta Euskal Herrian bizi direnek ere.

Pintatzaile bakoitzak bi obra aurkez ahal izan du. Gaia nor bere aukeran, baina beti ere oleoz baliaturik, eta beste inongo lehiaketa zein erakusketan agertu gabeko obrak izanik.

Lehen saria 50.000 ptakoa izanen da. Horrez gainera, 25.000 ptako. beste sari bi jarri dira.

● Bilbaoko Koral Elkarteak, Usandizaga donostiarraren "Mendi-mendiyan" izeneko opera prestatzen ari omen da, datorren martxoan Bilbaon bertan aurkezteko asmotan.

GEREDIAGA

Jaso dugu Gerediaga Elkarteak argitaratu eman ohi duen aldizkariaren 23garren alea. Beste zenbait arazoren artean Batzar Nagusirako Deia azaltzen da, Jose Inazio Alberdi lehendakari jaunak izenpeturik. Hona hemen harako deia:

Buruzagitza Batzordearen erabakiz aitzen emoten dautz, Gabon inguruko Batzar Nagusia hil honen 25ean. goizeko 10etan. izango dela, Astolako Auzitegi Etxean, bertan erabiliko diren gaiak izanik:

- Azkenengo Batzar Nagusiko agiria irakurri eta onartzea.
- Kontu emotea.
- Egin diren ekintzen azalpena.
- 1973 urterako proposamenduak.
- Anboto aldeko herrietako burukideak autatzea: Eloorio, Atxondo, Abadiño, Izurtza, Mañaria eta Otxandio. Durangoko Tabira osotzeko laurak ere bai.
- Eskari eta itaunak.

Oharra: Bazkideen eskari eta itaunak batzarrean tratatu ahal izateko, astebeite lehenago idazkiz bidali behar dira Elkartearen Etxera.

Astola-Abadiño, 1973ko. Otsailaren 7an.

BASTERRETXE

Nafarroako Unibertsitateko euskara irakasle den Jose Basterretxea jauna euskara ikasteko metodo berri bat prestatzen ari zaigu. Basterretxeak, ingeles eta frantsesez ikasteko metodo berri eta onenak aztertutak ditu jadanik, eta hoi metodologian oinarriturik euskaraz moldatzen dihardu.

Metodo berri hau, praktikan guztiz euskaraz burutua izanen omen da, ikasleek ez dute ba inolazko itzulpenik edo gonbaraketarik egin beharrik izanen, hasiera hasieratik euskaraz ekinen bait diote, zenbait hots eta marrazki baliatuz.

Egilearen beraren iritziz, prestatzen ari den metodo berri honetan urte batetan ikas omen daiteke euskaraz hitzegiten. Hurren urtean, berri, irakurri eta idatzi, baina, beti ere, hitzegiten ikasiz gero.

Esan dugunez, gaingiroki bederen, metodo hau edozein bat marrazki osatzen du, Basterretxeak berak eta Pedro Osas marrazkilarik eginak. Harako marrazkiek bizi eta giharretsu beharko dute izan, hitzen ordeiz marrazki bakoitzak sortarazi beharko bait du zentzu bakoitzaren esangura. Honako metodo hau uda aurretik argitaratzekotan ari da Basterretxea egile eta irakaslea.

Horrez gainera, hasieran aipatu dugunez, Jose Basterretxea jaunak —bizkaitarra jaiotzez eta nafartarra bihotzez— euskara ikastaroak eman ohi ditu Nafarroako unibertsitatean, bai eta "Príncipe de Viana" antolamenduak eraturik dituen ikasaldietan ere.

EUSKERA

Garai onez jaso genuen Euskaltzaindiak argitara eman ohi duen Euskera aldizkariaren azken alea, XVII zenbakia alegia. Ia 300 orrialdean barrena eskaintzen zaigun mamia hiru sailetan bana dezakegu, hots: Gai laburrak, Euskaltzaindiaren Agiriak eta Berriak. Horrez gainera, hasieran bi lan nahiko sakon agertzen dira, El Vascuence y el bereber (Hans G. Mukarovsky) eta XII Contribución al Diccionario Vasco (Justo Garate) izenekoak.

"Gai laburrak" deritzan atala hizkuntzarekiko azterketek osatzen dute. Bi gaztelaniaz eta bost euskaraz, hau da, Azkueren itegirako buruxka batzuk (Txomin Peillen), Gibelka eratorri hitz batzuez (Piarres Lafitte), Esacera Zarrak (Intzar Damaso), "Amantetik" al dator "maite" (Leikuona-tar Manuel-ek), El lingüista leniztar Fray Melchor de Oyanguen (Justo Garate), Frases Ondarresas eta Ondarruko itzak (Etxaburu-tar J.M.).

"Euskaltzaindiaren agiriak" izenburuak berak adiarazten duenez, Euskaltzaindiak bere biltzar arrunt nahiz berezietan egindako hitzaldi eta emandako agiri eta erabakiak agertzen dira bigarren atal honetan. Hona hemen, irakurle, sarrera gisako zerrenda: 1) Gasteizko Batzarrean Leikuona jaunak egindako hitzaldiak; 2) Leizarragaren omenez Beskoitzen egindako hitzaldiak; 3) Aramaioko bilkura agerikoak; 4) Ez, bait eta ba-ri buruz Euskaltzaindiak erabakitako idatz arauak; 5) Idatzarautazko Batzordearen berriatzea; 6) Euskaltzaindiaren Arautegiari buruzko dokumentazioa, eta Arautegi berriaren testua hiru hizkuntzatan; 7) J. Haritzelhar jauna batzar moderatzaile izendatu zenekoa; 8) Nobela sariketan baldinkizunak jarri zirenekoak; 9) Alfabetatze Batzordearen barrenko Araudia; 10) Irakasle karneta lortzeko eskatuko denaren mamia. Eta azkenik, Batzar-agiriak, 1970 eta 1971 urteetan eraturiko batzar guztiena, euskaltzainburu eta idazkari jaunek izenpeturik.

Hirugarren atala, "Berriak" izenekoak, hil berrien zenbait aipamentxok osatzen du, hala nola Klaudio Sagartzazu (Juan San Martin), Antonio Valverde (J.S.M.), Domingo Soubelet (Piarres Lafitte), Rikardo Arregi (Joan Mari Torrealday), Jose de Arteche (J.S.M.) eta Jose Luis Jauregi (J.S.M.) azken urtetan joan zaizkigun euskaltzalei buruzko oroimenak.

Gure ustetan, ez aurretiko azterketak ez azkeneko oroimen laburrak gutiatsi gabe —ez eta gutiagorik ere— bigarren atala dateke interesgarrien herri mailan behinik behin, azken bi urtetako Euskaltzaindiaren gora beheak aipatuz gainera, zenbait euskaltzainen hitzaldiak hitzez hitz azaltzen bait dira. Esate baterako, gaugero Leizarragaren berri jakiteko, nor uka dezake ale honetan biltzen diren Lino Akesolo, Piarres Lafitte eta René Lafonen laneak behar beharrezko izanen direla? Bestalde, mamiaz jabetuz gainera, baten zein besteren hizketa joria eta jatorra dastatzea ere ez da, zoritxarrez, euskaldunok egunerok egin dezakegun gauza bitxia.

Azkenik, goraxeago gaingiroki aipatu dugunez, Euskaltzaindiaren berri eta bere batzarretako ipi-apak jakin nahi dituenak ez dezake liburu aukerakoagorik bila. Berriketa eta alferriko iharduna errazago den arren, liburuak —edo zein liburu— irakurtzeko egiten bait dira.

HAUR IPUINAK

Jakin ahal izan dugunez, Oñatiko Ikastolak hamar ipuin argitaratzeko asmotan dihardu. Ipuinok ikastola bertako haurrek eginak dira, hitzez eta marrazki, argitaratzeko orduan nagusiek zuzendu behar izan badituzte ere.

Hain zuzen, oker ez bagaude behintzat, aleren bat edo beste inprimategian omen dago jadanik. Ea ba noiz ikusten dugun lehen alea.

● Errenterian ere ari dira. Ikastolako haurrek oso bineta politik egiten omen dituzte. Argitaratzeko asmorik ere ba omen da, baina, itxura denez, Errenteriako bertako ikastolakoak soilik.

● Nafarroan ere kementsu ekin diote. Etorikizuna izeneko talde bat sortu berri zaigu, gaurkoz haurren irakur-gai marrazkiak argitaratu eman gurarik. TBO bat sortzeko baimena ere eskatua dute Madrilera. Horrez gainera, irakaskintzako edozein liburu nahi lukete argitaratu, bai eta irakaskintzako filmak egiteari ekin ere.

Euskara batuan saiatuko dira, gure arteko alderdikeria negargarriak garaituz joan asmoz. Nafarroarako ezezik, Euskal Herri osorako lana izanen omen da, eta ez Ikastolako bakarrik, bestelako irakasle guztientzat ere baikik.

Lehenbiziko ipuinari "Laminzulo" deritzate, eta oraintsuan agertua da. Greg delako idazlearen ipuin bat da, eta itzulpena zenbait ikasle gaztek egin elkar lanean, azken zuzenketak Jose Mari Satrustegiri zor zaizkiolarik. Bigarren alea ere prest dago: "Intzaur koskailu" (Hoffman-ena).

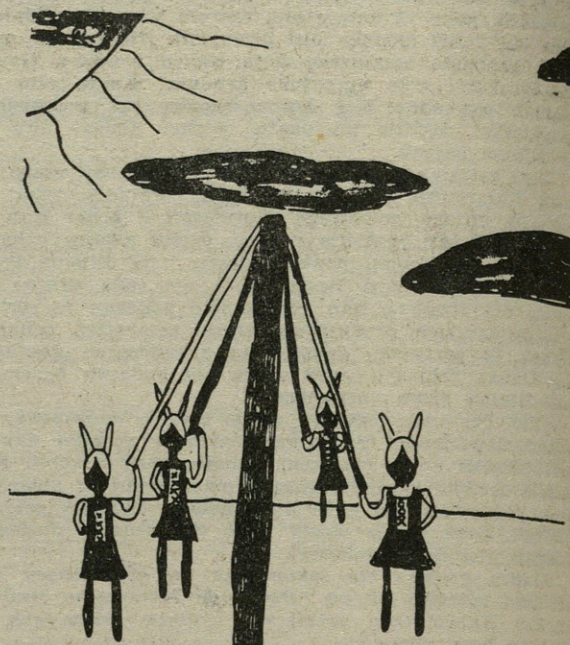
Indar handiarekin omen dator talde berri hau, eta laster ikusiko omen du Euskal Herriak haren emaitza. Datorrela ba, ordu onean, lehendanik ere gauza onik bat baino gehiago etorria dugu Nafarroatik, eta azkena izanen ez delakoan gaude.

HAUR KANTAK

sienari" zuzendurik, korreoz jaso Zarautzik, eta ene semerik "nagu" dugu "Poxpolin" deritzan ume-kanta liburu. Berrogeita hamaika haur-kantaren bilduma dugu, hiru-lau urtetako haurrentzat propio hautatuak.

Kanta haina orrialde du liburu honek, hau da, orrialde bakoitzean kanta bat azaltzen du, bai eta kanta bakoitzari dagokion marrazki aproposa ere. Marrazkiak Edorta Kortadik eginak dira, ZENBAT GARA sail honetako irudi biribil hori eta beste egin ohi dituen Edorta gazteak eginak alegia.

Marrazkiak —erabat adiarazgarriak— soil soilak dira, haurrak nor bere gisa eta erara margo ditzan burutuak. Horrez gainera, orrialde bakoitzean hutsune handi samarra.

POXPOLIN

UME-KANTAK

rrak utzi dira zuritan, haurrek marrazkiak "osa" ditzaten.

Hitzaurrea Jesus Gaztañagari zor zaio, eta bertan bilduma honen Zergatik eta Zertarako azaltzen digu Aizarnako apaizak. Zeren, haur kantak azaltzeaz gainera, irakurtzen hasteko liburu nahi luke izan "Poxpolin" honek, kanta erraz eta ezagun-egun bidez, neke gutienaz eta erraztasun handienaz irakasbide arras egoki eta onuragarri izan daitekeelakoan.

Liburuxka hau EDILik argitara emana da, eta azala, bederatzi urtetako Miren Errose Peña Iriondo neskatila debatairak egina.

DENETARIK

Frantziako auteskundeak direla eta, Kanboko alkate eta kontseilari den Mixel Labeguerie jaunak Euskal Herriko ordezkarietarako presentatzeko asmotan dihardu. Labeguerie jauna lehen ere presentatu zen —bai eta hautatua izan ere— 1967 urtean. Orain ez dio nahi utzi kargu honi, nonbait, eta dagoeneko hasia zaigu lanean U.D.I.B. (Union de Defense des Intérêts du Pays Basque) delako erakundearen barrena.

Auteskunde aurreko ihardun eta mintzaldietan, Mixel Labeguerie U.D.I.B. delakoaren programa azaltzen saiatuko da, mamiari atxikiz batipat. Labeguerie jaunaren ustetan "mamia" zera lizateke, alegia, Ipar Euskal Herriko ekonomia goraldu eta indartu, komunikabideak bizkortu, eskola berriak sortu eta lanea erabat gutitu. Halaber nekazaritzaren egoera aztertu eta mailaz maila teknika eta erakunde berrietan barrena abiarazi. Bideanabar, zahar sarrituen arazoa egungo premien arauera egokitu. Eta hau guzti hau herri nortasuna kontutan hartuz, bertako herri kulturari zor zaion begiramendua landuz eta bere barnean ikusmolde honetaz saiatuz.

Programa guzti hau zehatz mehatz adiarazteko eta herriari aukeran jakinarazteko, "Démocratie moderne Pays Basque" deritzan eguneroko batez baliatuko da, auteskundeak irauten duten artean.

● Duela hamabost egun GURE izena onartua izan da Donostiako Juzgaduan. Gurasoek ez dute behar izan ez Euskaltzaindiaren ez beste inoren agiririk, beste zenbait arazoren artean GURE ez delako euskal izena, gurasoen ustetan behinik behin.

Izan ere, erdal santutegian GURIA/GURIAS izeneko santu bat omen dago, eta San Nereo-tik Nerea/Nere datorrigun bezala, ba... San Guria-tik Gure. Lojika hutsa, noski.

GURE neskatilaxoaren aita ondo asko ezagutzen dugu, gure adiskide handienetarikoa bat bait da. Lanbidez saltzaile dugu guraso gazte hau, eta Donostian gertatua jakinez gero, beldurrik gabe esan dezakegu bere familiak ez duela behintzat sekula goserik pasatuko. Ez horixe!

Izen honen agiria Donostiako Euskaltzaindiaren Bulegoan duzu, Diputazioan alegia.

AMATINO

FRANTZIAKO LANGILERIA

CHILEKO KINKA

Lehendakaritza bai, agintaritzarik ez

Frantziako egoeran lan-tratua desagitea nagusiaren esku dago.

LANGILEA, KANPORA

Nagusiak langilea lantegitik botatzeko duen eskubide sakratua, langilearen arazo nagusienetako bat da. Urtean zehar 300etik 600.000ra izango dira Frantziako lantegietatik kanpora bidalitako langileak. Hau dela eta, ugazaben gehiegikeriak mugatzeko asmoz, eratzten hasiak omen ziren lege-egitarau berri bat. Baina, lege-etxerako auteskundearen zurrumbilaoan ez da haren berririk eman gaurko gobernuaren aldeko kandidatoen artean. Nagusiak ez daudela prest langilea kanporatzeko duten ahalmena mugatzeko adierazten du horrek.

NAGUSIEN AGINTEKERIA HUTSA

Langilea ongi ezagutzen du nagusiarekin egindako lan-tratuaren balaia. Tratu honek nagusiaren beharrari erantzuten dion neurrian, besterik ez, balio bait du.

Zenbat langilek ez ote du lantegia utzi kanporako agindua entzun nahi ez eta... Zenbat langile kalera irten beharrean ez ote da aurkitu legearen babespean egindako eske baten ondoren... Zenbat langile bere eskubidearen esku izanik ere, ez ote da isililik lantoki berri baten bila hasi...

Sindikatoak ere, beren ezinean, zenbat aldiz ez ote dute aholkatu nagusiaren begi txarra bereganatutako langilea beste lantegi batean sartzeko? Epailarien mahaira igotzen direnak eta nagusiaren aurka hauek irabazi ondoren ez ote dira goizago edo beranduago beren lantegia utzi beharrean aurkitu?

Frantziako egoeran lan-tratua desagitea nagusiaren esku dago eta langileak frogatu egin behar du haren arrazoi eza. Izan ere, langilea lantegitik botatzea, nagusiak duen eskubidearen agerpena baizik ez bait da eta eskubide hori gaizki erabili den ala ez frogatzea langilearen esku gelditzen da. Nagusiak arrazoi bat edo beste agertzen badu edo asmatzen, suete puska batekin langileak frogatzea haren arrazoi eza. Nagusiak ezer esaten ez badu ordea, langileak haren arrazoirik ezagutzen ez duelako ez du ezertxo ere egiterik.

O.I.T.ek gobernu, nagusi eta langileen ordezkarien bidez osatutako O.N.U.ren erakundea, lege neurrian onarturik du ondorengo hau: «langile bat lantegitik botatzearen beharra horren gaitasunari edo posibilitateari edo lantegi organizazioari degokion arrazoiaren bati loturik egongo da». Hala ere, Frantziako nagusi ez diote lege zabal honi beldur haundirik.

Nagusiak lantegian egin dezakeen hanka sartze nagusiarena ere zigorrik gabe gelditu ohi da. Nagusiaren hanka sartze batek ondoren izugarriak ekar dezake, baina zigortua izango dena, lantegia uztera behartua izango dena, langilea izangoda eta ondoren gabeko hanka sartze txikiengatik behar bada.

ARAZOAREN KINKA

Nagusiaren gehiegikeria hau mugatzeko lege-egitarau bat eratzten ari zirela Frantziako gobernuak, esan dugu. Baina asmoa ez da ausartia eta nehorik ez daki aurrera aterako den ala ez.

Lege egitarau horrek, dena dela, 11 langile baino gutxiago duen lantegirik ez du aintzakotzat hartuko. Zergatik ez lege berdina denentzat?

Bestetik langileak beste batez baliaturik, bere lana arriskuan dagoenean, nagusiarengana jotzeko eskubidea izango du. Baina kanpoan aurkitzen denean, bakar bakarrik eska ditzake bere egoeraren berri ugazabari.

Lege-egitarau honetan agertzen den berritze bakarra honetan datza: epai-mahaikoek hauek sartutako bi alderdik entzun beharko dutela. Baina zer da hori? Epai-mahaikoek langilearen alde erabakitzen badute eta lantegian bersartzeko agindua ematen nagusiek indennizazio bat bide dela «betoa» jarri bait dezakete.

Hala ere epailarien sindikatoaren joera berriak direla eta... Frantziako gobernuak ez dago lege-egitarau beldurti hori aurrera eramateko prest. Izan ere, langilea botatzeko nagusiaren eskubidea mugaturik gelditzen baita epailari batzuek esker. Hau haren eskubide nagusienetako bat zapuztea litzake.

Izan ere burges gizarte honetan demagogo nagusiaren agintaritzapean oinarriturik. Zuzenbidea bera ere hori hala jarro dezan moduan eraturik bait dago. Enpresarioa da lantegiaren beharretarako zuzendari ahalguztiduna, lantegiko interesen epailari bakarra eta langileen gaitasunaren estimatzaile egokiena.

Berak, nola utz zezakeen magistratuaren eskuetan lantegiko hauek edo magistratuak nola ausartuko lirake ugazaben sailean sartzen?

Izan ere, oharitzen bait gara langilea botatzeko nagusiak duen eskubidea zalantzan jartzea, ugazaben jabegoa, agintea ukatzea dela. Hori ez da jorral txigienak igotzera nagusia behartzea bezela.

D. IZA

Frantziak ez ezik Chilek ere auteskundeak izango ditu datorren ilean. «Chilerentzat, mende onetan izan diren garrantzi andieneko auteskundeak» dio gainera, aldi baten Chileren lehendakari izan zen Frei jaunak. Badirudi bai inoiz baino beroago dabilela jendea. Auteskundeak direla eta iru pertsona eho dituzte. Berrogeitamar bat zaurituak izan dira, bostehun espetxeratuak, ogeitamar atentatu t.a. Ez da ez txantxetako gauza, beraz. Baina ber motatako auteskundeak dituzte?

Chilen beste leku askotan bezala, iru motatako auteskundeak izan ohi dira. Bat, iri bakoitzeko agintariak aukeratzeko edo autatzeko egin ohi dena, kontzejalak aukeratzeko, alegia. Bigarrena, diputatuak eta senadoreak aukeratzeko egin ohi dena. Irugarrena, berriz, estaduko lehendakaria autatzeko egin ohi dena.

Iru auteskunde mota auk, irurak aldi desberdinetan egin ohi dira. Lehendakaria autatzeko egin zirenak, 1970 urtean egin ziren. Urte onetan, inoiz ere ez zen onelakorik gertatu. Lehenbiziko aldiz marxista batek lehendakaritza lortu zuen, Allende jaunak alegia, auteskundearen bidez. Iru kandidato jokatu ziren eta iruetan gehiena atera zuena, %eko 36,3 boto zituelarik Allende izan zen. Allende eta au oso gogoan izan beharreko gauza da, ez zuen maioriarik lortu ezta gutxiagorik ere. Batek maioriarik ateratzen ez duenean, ordea, Parlamentuak erabakitzen du. Parlamentuak, ez du nolana ere erabakitzen, ohiturei jarraituz baizik. Eta Chilen, nahiz eta maioriarik ez atera, boto gehien edo ugarien atera duenari lehendakaritza emateko ohitura dago. Ohitura ori puskatu nahi izan zutenak izan ziren urte aretan. Izan ere, urte aretan eskuiko eta demokrata kristauak elkartu baldin balira eta nahi izan balute beren taldeko bat egingo zuten lehendakari, ain zuzen, maioria bai zeukaten Parlamentuan. Baina ez ziren bat etorri eta ohitura berriro ere aurrera atera zen.

Egoera au beraz oso zaila izan da Allende eta bere ingurukoentzako. Askotan, Parlamentuaren ormarekin muturrezka jo behar izan dute. Azken aldi onetan, Parlamentuak ez ditu aurrera atera nahi izan Allende nahi zituen gauza asko, batipat sozial alderdiko arazoak. Bai, Chilen, egia da, lehendakari batek asko dezake. Estaduko araudiak aginpidea ematen dio gauza askotan bere kabuz erabakitze baina beste askotan, garrantzitsuenetan, Parlamentuaren baietza behar du. Azken aldi onetan baietz ori ezin lortu du Allende jaunak.

Aseran, 1970. urtean kristau demokratik eta eskuiko partiduak ez zetozen bat. Demokrata kristauak beren iritzia edo baietza ematen zioten Allenderen proposamen bati. Gaur egun, demokrata kristauak eta eskuikoek elkarte bat osatu dute ahalik eta azkarren Allende lehendakaritzatik botatzeko asmoz. Auteskunde auen kakoa orretantxe datza.

Datorren ileko auteskundeak diputatu eta zenbait senadore autatzeko dira. Berez auteskunde auk lehendakari berria aukeratzeko eginak ez dira. Orduan, demokrata kristauak eta beste eskuiko partiduak nola pentsatzen dute Allende agintaritzatik botatzea? Bide bat badute nonbait. Eta bide ori Parlamentuko diputaduetatik irutik bi beren kidekoak izatea da. Irutikan bi diputatu berenak izango baliatuzte Allende lehendakaritzatik kentzeko modua izango lukete. Eskuiko indarrek orixe lortu nahi dute. Su eta fu murgildu dira borrokan.

Lortuko al dute beren asmoa? Ezekoa nago ni. Alaz ere urreratuko dira. Berriro ere eskuia Parlamentuan maioria izango duela zalantzarik ez dago. Ori Allende berak ere jakin inork baino obeto daki. Lehendakaritza lortu zuenean, ordea, onelakorik gertatuko zenik ez zuen uste. Bere politika guziaz auteskunde autan maioria lortzeko eratu zuela esan ditek. Eta lanari ekin zionean lortuko

zuela ere bazirudien. Esaten dudaxiak jokatzek jakin egin du eta ren auteskundeak ditugu.

1971 urtean irietako agintariak aukeratzeko egin ziren auteskundeak. Allende eta bere ingurukoek urte bete zeramaten agintaritzan. Urte bete orretan aldakuntza erriko jator batzuk egin erazi zituzten. Jendea bereganatzen asi zen. Fruitua auteskundeetan ikusi zen. Udaletxetako kontzejal berriak ia %eko 50 Allende eta bere inguruko partiduakotakoak ziren. Urte betean, beraz, gauzak aldatuz zihozan eta pentsatu ere pentsatu zezakeen abiadura arri jarraituz datorren ilean diputaduen artean maioria lortuko zuela. Baina eskuia jokatzek jakin egin du eta gobernuak berak ere ez du beti ondo jokatu izan eta Allenderen pentsamentua amets bihurtu da.

Azkenaldi onetan egin diren sondeak —ain modan dauden sondeak— adierazten dutenez %eko 40 bat lortuko omen du Allenderen gobernuak. Ori irixten badu, ez da gutxi izango. Eskuia ez du bere gogo aurrera aterako. Maioria berriro ere izango du baina Allende lehendakaritzatik ez du botatzetik izango.

Baina ori orrela gertatzen bada geroari buruz zer esan ditek? Ez da ez erraza erantzun bete bat

ematen. Alaz ere, gauzak gogor jarraituko dutela esatea ez da ez beste munduko gauza bat esatea. Izan ere, Parlamentuak beti ezetz erantzuten badio zer egin behar du Allende? Indar bideari eldu? Orain arte ez du ori nahi izan. Militarrek zer egingo dute? Gaurko paketsu azaldu dira. Allende beren laguntza eskatu die eta gobernuan ministro bezala iru militar badira. Ministro izate onek ez du Allenderen alde daudenik esan nahi. Militarrek Allenderen lehendakaritza onartzen dute eta bere men daude, beste agintari bat izango baliatuz bezalatsu. Baina Allende gauza bat lortu du, alegia, militarrek eskuia erate —“golperik” ez egitea eta neutralitatean iraun eraztea eta ori ez da gutxi. Orrela jarraituko al dute? Militar guziek berdin pentsatzen al dute?

Egia esan behar badut, ez dut gauza garbirik ikusten Chilen. Illun dago Allenderen etorkizuna, eta illunago sozialismoaren etorkizuna. Lehendakaritza lortzea gauza bat da eta benetako agintaritza lortzea ordea, besterik. Allende lehendakaritza lortu du, baina ezarri nahi duen bidea ezartzeko biderik eta egokierarik ez du, Parlamentuan minoria izaten jarraitzen duen bitartean.

J. ELUSTONDO

Ez Merkenak

Bai Onenak!

Janari bidez izaten dira ganadu on, indartuak, Eta nora jo jakin bear du baserriker burutsuak, Berebiziko aragi pilak; gañera esne putzuak, Oiek guziak berekin ditu Fanderia'ko pentsuak.

FANDERIA

ERRENTERI

zure etxea
USURBILENsarrera
50.000 pezetanordainketarako
erreztasun osoz

- ATXEGA-ALDE
 - Gipuzkoan urigintza egokienean
 - Lareun etxe bizitza berriak
 - Orain duzu etxe bizitza egokiak aukeratzeko garaia.
 - Bai astelen eta ostiraletan arratsaldeko 4-6,30 an, Etxebeste Kalean, 5-2.º
 - Ikus maketak aureski kutxa probintzialaren etxean
- Donostiako ofizinetan ere edozein egunetan bear duzun argitasun edo informaziorik jaso zenezake.

CONSTRUCTORA SOCIAL GUIPUZCOANA
AUZO-EGINTZA

Prim Kalean, 14-2 garrenean
Urrutizkila 426906-429942
DONOSTIA

C. A. P. n.º 106.527/3

FALTA GENUENA

Imanol Laspiun

248garren ANAITASUNAREN 5 orrialdean, «EUSKARA IDATZIAREN ZENBAIT AKATS» izenburu duela, euskara batuak behar bide lukeen «azentu grafikoa» nola erabili erakutsi nahirik bere ustezko arauak proposatzen dizkigu J.R. Etxebarria trebeak.

Gehiegi harri ez gaitezen honela bideratzen gaitu: «Hizkuntza moderno gehienetan hainbat azentu agertzen da. Gaztelaniaz azentu agudoa (´) dugu. Frantsesez hiru eratakoak dira: agudoa (´), gravea (˘) eta zirkunflejoa (¨)».

Nire asmorik hoberenez —iritzi guztiak errespetagarri baitira— zure arauetaz haxe agertu nahi nizuke, Etxebarria:

a) Gaztelania eta frantsesa aipatu dizkiguzu. Baina ingelesarekin eta doixkeraz (alemaneraz) guttuenik ahaztu bide zara, eta ingelesak batibat ez du inolazko azentu grafikorik. Hala ere, modernurik baldin bada, ingeles hizkuntza dukegu modernu eta zabalduen. Doixkerak, ordea «ü» eta «ö» ez ezik, adibidez —eta horiek ez dirateke azentu—, azentu idatzirik gabe idazten da.

b) Gaztelania hizkuntza ez da, inolaz ere aski eredu, euskarak zer honetan zer egin behar duen esateko. Ez ote gara ari gehiegi begiratzen gaztelania ispiluan?

d) Frantses hizkuntzan, bai, hiru azentu ditugu, baina idatz-azentu horiek ez dira —zerorrek dakike— hitzaren doinu erabiltzeko edo bokal baten doinu-indarra nabarmentzeko; bokalok itxiki, zabalki edo luzezki emateko baizik. Euskararen kasua ez da hori. Beraz, ez letorkiguke on, desegoki baizik, zure adibide hori.

e) Ingelesek ez dute idatz-azenturik; hala ere aberaski darabilate hizkera doinua. Eta doinu diont, mintza-azentu bitartez agertzen baitugu hilkorrok bakoitzari dagokigun hizkera-kanta berezia. Toki batetako eta bestetako ingelesek ez dute berdinki «kantatzen» mintzatzen. Baina hor dago, hain zuzen, hizkuntza baten aberastasuna alderdi horretatik begiraturik.

Zergatik, bada, euskara, gaur, horrelako arazo neketsu eta praktikotasunik gabeko bidean sartu? Ez dut, ez, praktikoa ere ikusten; ez dakusat.

Gainera, ikus dezagun, Etxebarria, jarri dizkiguzun exenploak:

PASIBO MUGAGABE	AKTIBO SINGULAR	PASIBO PLURAL
gizon	gizonak	gizonak
izotz	izotzak	izotzak
haitz	haitzak	haitzak

Ikus dezakegunez, aktibo singularrean soilki jarri diguzu azentu grafiko hori. Baina orain ez dakikegu pasibo mugagabeen GIZON ala giZON esan behar genukeen eta IZOTZ ala izOTZ. Azentuatu behar ote genituzke hauek ere honelatsu? Gizon ala gizón eta izotz ala izótz.

Pasibo plurala ere azentuatu gabe gelditzen litzaiguke horrela eta badirudi, beraz, «llanoki» esan behar litzakeala: giZONak, izOTzak, haitzak.

Honi, gaztelania legeetan erortzea dela deritzat eta ez du euskarak zergatik erori horretarako premiari ez duen bide traketsean.

Kontuan hartu beharra dugu bestalde, Euskal Herri zabalean euskaldunok darabilgun azentu eta mintza-doinu ezberdina; ezberdina, baina gehienetan jatorra. Ezberdina esatean, eskualde bakoitzean bat-batearengandik darabilguna adiarazi nahi dut.

Begira, zure arauera, aurka letorkiguke praktikan eskualde zabaletan askok darabilgun era hau:

PASIBO MUGAGABEA

- GIZON (gizón) ekar ezazu mahai hori (agin-dukera edo erredukera).
- GIZON bat ikusi dut bart gure ateburuan.
- IZOTZ handia egin zuen igaz garai honetan.

AKTIBO SINGULARA (hots)

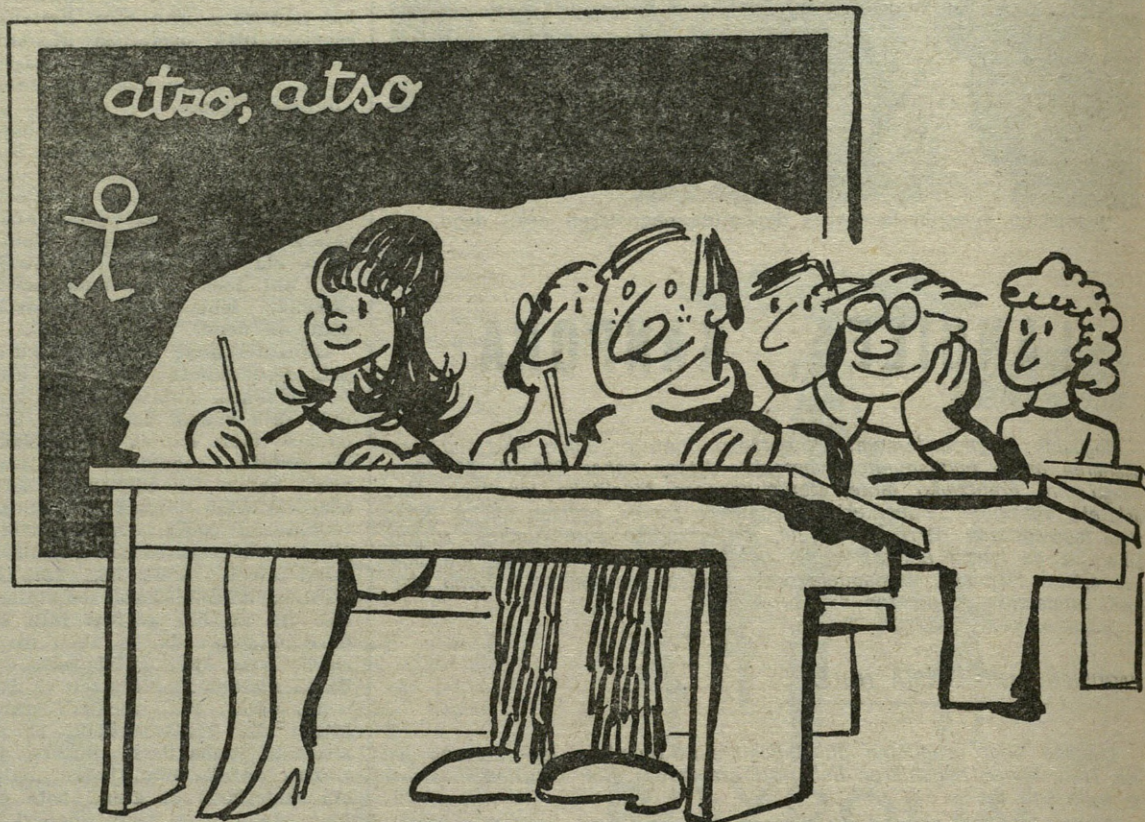
- GiZONak esan du horrela egin behar duela semeAK.
- GiZONAK esan du horrela egin behar duela semeAK (baita ere).
- SeMEak esan du... eta semeAK esan du...
- Zure giZONak esan du nire gizoNAK (edo gizonAK) egin dezala.
- IzOTzak (izOtzak) puskatu du tuberia.
- Haitzak egiten digu itzal eder hau.

PASIBO PLURALA

- Gizonak etorri dira.
- Gizonak etorri dira.
- HiZotzak hotzak dira beti.
- haitzak kare-harrizkoak dira gehien batetan Euskalerrian.

Beraz, ezberdinki badarabiltzagu ere, denok ditugu jatorrak, eta kaltegarri litzaiguke azentu idatzi bat tarte dela, aberastasun hau bide bakar batetan gogortzea eta zenbait kasutan jatorrasunaren kontra bihurtzea. Idatzizko azentu horren bidez ez ote genuke aski faltsu bihurtuko gogo biziz eta jatorrasunez erabili ere darabilagun mintza doinu aberatsa? Honetan S. Altube jauna errespetatu nahi nuke, baina bere azterketa ensaiu eta konsulta-lekutzat utzi nahi nuke eta ez inoiz azentu idatzia erabiltzeko. Ez dirudi ere ontzat hartzekoa A. Lertxundiren LAZTANTXU ETA BETARGI nobela «azentuatu» eta berdin oraintsu orain zenbait nobelagile eta ensaialarik erabili dizkiguten azentu grafikoa.

Hara baina, bada gehiagorik: agindukeraz ahaztu egin bide zara. Nola azentuatu agindukera, hain zuzen, «zure» aktibo singular eran badarabilagu jatorri, erabili ere, euskaldunok? Hots-esaldi eta harridura edo admirazio «pluraletan» berdin? Nola berezi zu-

re iritzizko aktibo singularra («gizonak» esan du) eta agindukera plurala (gizonak, zatote!), adibidez? Aditza adiarazten digula zer esan nahi duen era bakoitzean? Horrela bada, gehiegiz ditugu azentuok, aktibo singular hori eta pasibo plurala ere, era berean, aditz jokoaren bidez agertuko bait zaizkigu noiz bata eta noiz bestea diren.

Begira agindukera eta oihu-hots pluraletan:

- Gizonak, zatote lehenbait-lehen!
- Izotzak, lurmen zaitezte!
- Haitzak, ez zaitezte nigana eror!
- Gizonak, zuek dituzue gibelak!
- Gizonak, hori da izatekoa hori!

Adibide guzti horiek aski dirudite. Izan ere, agindukera kasua azentua bagenez, zure ustezko aktibo singular azentuarekin nahastuko genuke, eta agindukera hori (pluralaz ari naiz) azenturik gabe baldin bada, «zure» pasibo plural azentu gabearekin nahastuko dugu.

Egia esan, nik ez nuke arazo honetan pausorik emango. Euskarak badu gaur egun batasun jator baten bide horretan prolema asko sendoagorik.

Nahi hainbat teoria atera genezake azentu edo entonabide horretaz. Baina ez dut uste euskarak horren premiari duenik. Hizkuntza guzietan dira gogo eta jenio hutsez ikasi beharreko zerak eta, hain zuzen, euskal entonabide honetan datza horrelako zerbait.

Iragan aditz errelatiboetan ere ez nuke azenturik jarriko. Adibidez:

- Atzo etorri zen gizona eta gaur doa herriz.
- Atzo etorri zeN gizona hemen gelditu da.

Nola berezi esaldi bi hauek? Gogo biziz. Ez da dukagu zergatik -N errelatibua denean azentuatzin ibili. Horrela, -N errelatibua noiz den jakin beharretik at, azentuatu egin beharra gerta lizaioke euskaldun ikasleari, eta ikaslea diot, ikaslea baita, izatekotan, puntu honetan trabarik aurki lezakeena. Beraz, ez ote luke zailtasun bikoitza izango? Izan ere, ikasle horrek ez luke prolema, «entzuteko», esaldiak adiaraziko bait dio beti noiz bata eta noiz bestea den; ez luke ere prolema mintzatzeke, mintzatzen ez baitu azentu grafikorik jartzerik. Beraz idaztean soilki duke neke hori. Baina -N errelatibu hori noiz jarri ez baldin badaki, ezina duke ere noiz azentuatu. Eta, bestalde, noiz aditz-errelatibu den badaki, jakingo du ere azenturik gabe jartzen. Beraz, irakurketa gelditzen zaigu eta hementxe du ne-

kerik gutien, esaldi osoak agertuko bait dio esan-nahi argia.

Ongi dakizu ingeles mintzairak ez digula aditz jokoetan ez azentu grafikorik ez bestelakorik ematen. Badituzu to put aditzaren jokoak, eta iragan aldiaren hiru pertsonetan, aldaketarik gabe, berdin jokatzen da eta presentaren lehen eta bigarren pertsonetan berdin (hirugarren singularrean ez ezik denak berdin); baina iragan eta partizipioetan ere

horrela irauten baldin badu, berdin da ere agindukeran. Berdin gertatzen da to cut (ebaki) aditzaren. Ba duzu to read (irakurri) eta, honetan, hiru aldi horiek berdin idatziak izan arren, rid, red eta red antzo pronuntziatzen dira, inolazko azentu eta seinalerik gabe. Gero, ordea, ba da must, can, eta orain-aldiaren pertsona denetan berdinki irauten duen zenbait aditz.

Hala ere ingelesak aditz joko erraza du. Nola bizi ba? Nola ikasten da? Nola diferentziatzen dira zenbait pertsona eta garai ezberdinetan...? GOGO BIZIZ. Edo adi-jabeak edo eta esaldi osoak adiarazten du kasu bakoitzean esan-nahi garbia azenturik eta bestelako seinalerik gabe.

Euskara abiatua dadukagun batasun bide horretan ez dezagun idatzazentu premiari sor. Alde batetik herriak libreki eta jator darabilla mintza-azentua eta bestetik ez dateke horren idazte premiari, nire ustez. Azentu idatzia erabiltzeko artifizial bihurtuko bide luke euskal doinu libre eta aberatsa. Ez ote, gainera, nekegarriagotuko ikaslearen lana? Euskaraz mintzatzen garanok ez baitugu horretan batere prolema.

Euskara ikasten eta irakasten darabiltzidan hamazortzi urte honetan ez dut azentu akatsik agertu duen ikasle bakar bat ere ezagutu. Erdaldun euskal-ikasleari hobe diogu, agian, «el hombre QUE ha venido» eta «el hombre QUE vino...» erderazko QUE horretan datzala erakustea, hain zuzen, euskaraz behar duen «etorri deN gizona» eta «etorri zeN gizona» eta joskera guztiz alderantz bihurtzen dela.

Erregelak eta arauak ditugunean erregela eta arauak eman ditzakegu. Baina araurik ez dugunean, gogo biziz ikasi beharra dugu. Hau ez da euskararen bakarrik gertatzen; hau hizkuntza denetan jazozen da; esperantoan ez hainbeste, laboratoriorio hizkuntza baita. Baina euskarak asmamenik izan badu, milaka urteetako euskaldunen ihardun mardul eta jatorra jasoa dugu.

Nire asmorik hoberenez doazkizu iritzi horiek. Ez zintuezkete batere berotuko bide horretan ari zaretenok. Euskarak geroko bizitza ofizial batetan sendota, trinko dadinean erabaki dezakete biharko gizaldiak, zer egin azentu arazo horretan. Bien bitartean aski dugula iruditzen zait batasun bidean sartuak ta trinko dadinean erabaki dezakete biharko gizalderatuok. Garai honetan ez dezagun jendea gehiago izu.

YOGUR
GURELESA
GOGOZKOENA

TRANSPORTES

azkar

ERAMAN - EKARRIRAKO KAMIOI AUNDIAK

Barcelona, Zaragoza, Valencia, Madrid, Oviedo, Gijón.

Donosti'tik egunero:

Iruña, Bilbao, Gazteiz, Jerez de la Frontera, Cadiz, Alicante, Murcia, Cartagena, Granada, Almería, Santander, Valladolid, Zamora, Palencia, Salamanca-ra.

Astean iru aldiz:

Sevilla, Lugo, Coruña, Orense eta Vigo'ra.

Carretera Gral. a Hernani - B.º Ergobia - DONOSTIA

Telefonoak: 450313 eta 459723

Aptdo. 1381

Aptdo. 1381

ONDO BADABILL
Oteain DA

Kontu emen!

Euki gogoan!

Adiskide ta etxekojaunok!

Zuen enmazteentzako esku-erakutsirik onnea. Zuen sukaldarako apaingarri

Eltze azkarra. Asadora-Freidora RADAR. Erre ta prejitzeak aukerakoa

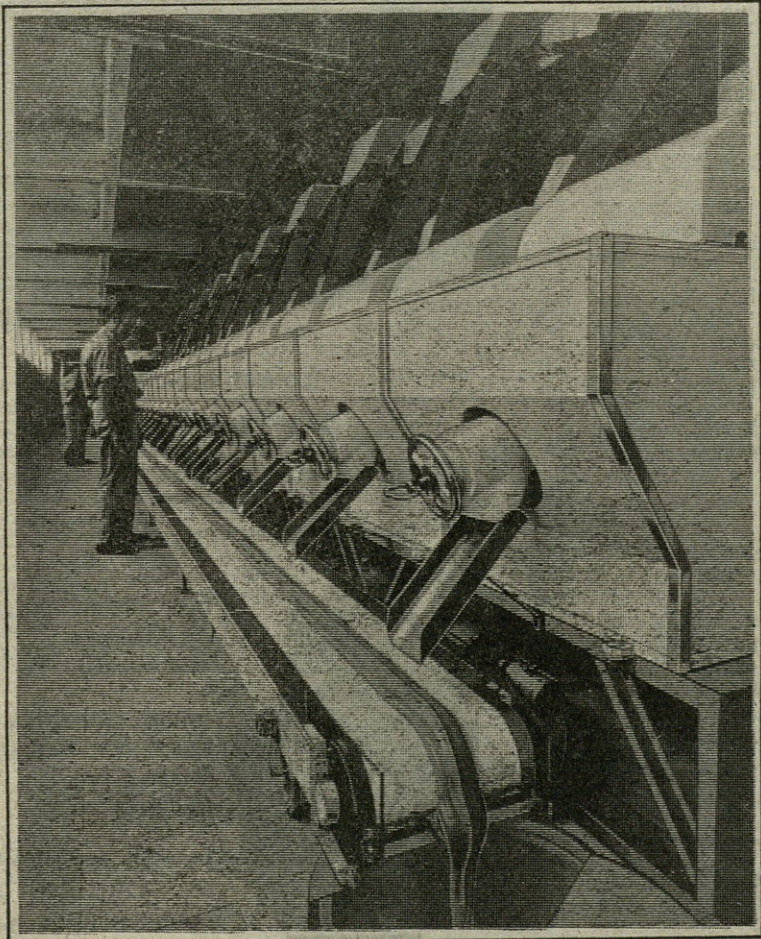
SUPERCACEROLA A PRESION «RADAR»

Juegos Espátulas y juego Cubierto «RADAR»

LANTEGIA - INDUSTRIAS RADAR

ESKORIATZA (Gipuzkoa)

Gipuzkoar lantegi txiki eta aundigoaren oiñarri sendoa

Lantegietarako diru laguntza

CAJA DE AHORROS PROVINCIAL etxeak, industria egoera gogon arturik LANTEGIAREN ALDE PRESTAMENAK eratuta dituzte lantegi txiki eta aundigoek eskura dezaten. Lantegi barruan makinaria aldatu bear duzula, lantegia eraberritu edo aunditu nai duzula eta kezkatu bazaude, zure lasaipiderako LANTE-

GIAREN ALDE PRESTAMENA antolatua dugula jakin ezazu. Zatoz eta inbentarioak zuzentzeko bear duzun argitasun eta laguntzarik gure artean aurkituko duzu. LANTEGIAREN ALDE eratu dugun diru babes eta laguntzaren ondorenak ikusiko dituzu.

CAJA DE AHORROS PROVINCIAL
DE GUIPUZCOA

LIBURUAK

USA-REN AGINTARITZA eta

DOLARRAREN AHULEZIA

Ipar-Amerikari zintzuraren azkurea jartzen zaionean, Europari birrikak zikintzen omen zaizkio eta Espainiari, berriz, husteldu.

Halere dolarra ahuldu egin da, baina pezetak indartsu jarraitzen du. Badut, sekulako astelehena daukanean «hau duk sasoi, hau» esaten duen lagun bat. Honelako zerbait gertatu ohi zaio gehienetan gure diru-indartsuari dolarrai gerria mehetzen zaionean.

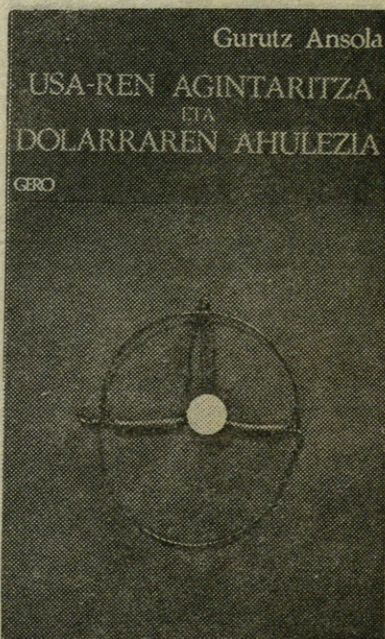
Dena den aukera-aukerako garaian idatzi digu Gurutz Ansolak GERO argitaldarian, «USA-REN AGINTARITZA ETA DOLARRAREN AHULEZIA» deituriko liburua.

Ezaguna da Gurutz, euskal-idazle on artean. Gai hauek maniatu, marruskatu eta jorratu ohi ditu Z. Argian ia etengabe. Baina idazle ez ezik maixu trebe ere bada gai hontan. Zoritzarrez, askok ez zuten eskura ahal izan «Euskal Herriko Ekonomia» lehengo bere liburua. Maixuki aztertu zigun euskal ekonomia-egoera.

Zurikeriak-zurikeria, jator euskalduntzen ari duela Gurutzek bere soraa uste dugu. Ekonomia ikuspegi jatorra ez ezik, ekonomia bere euskaraz eman ere egiten digu. Askotan erabili behar izan dugu bere lehen liburua eskuartean. Ez gailaz jabetzeko bakarrik. Baita hango hiztegiak baliatzeko ere.

Hau dela uste dut jende ikasiak hartu behar duen bidea. Bakoitzak bere saila eta txokoa euskaraz landu euskaldungoa eta euskal kultura osa dezagun.

Mendebaleko ekonomia aztertzen digu oraingoan. Baina, ikuspuntu berezi eta jakingarritik haria harturik: USAko ekonomia Europa-koan duen zer-ikusiaz dihardu, hain zuzen Ansolak oraingo honetan. Horretarako, erresuma arteko diru-patroiak aztertzen ditu: urrea, dollarra... Orobat, diru-merkatuak: Londreskoa, Pariskoa...

Eta guztioi, arazoa gaur nola dagoen adieraziaz. Bestalde —eta hau da gaur Europan eta USAn pilpil dabilan arazoa— USAk bere ekonomia eusteko, bere barneko langabezi-arriskua gainditzeko egin izan duen eta egiten ari den jokoaren ematen ditu argiro.

Benetan interesgarria Gurutz Ansolaren liburu hau gaurreguneko giro eta une hontan. Hartu ez badute ere laster hartuko dute harpidedunek. On dagiela opa diegu irakurle guztiei.

Gurutz Ansola — Usa-ren agintaritza eta dolarraren ahulezia — GERO.

Irastortza

Egun Egunekoa

ERDAL MAISUAK KEXU

Hemengo aldean, erdal eskoletako maisuak kexu omen dabilta. Egun batzutan, hurrek ohi baino jolas-aldi luzeagoak izan dituzte, bere maisuak eskola-kideekin ikusten zitzutela hizketan.

Hori dela eta orri bat eskutara dugu: bi milatsu hitzetara dira bertan bildurik maisu hoi enauek eta bestelako usteak.

Bizitzeko behar den beste

eta behar den egunetan jasotzea zuzen da; lantokiak ongi horniturik eta hurrez gainezka ez ditezten egon eskatzea ere bai; osagile eta seguruak izatea zer esanik ez; lege berriak zulo handiak badituela denok dakigu, eta abar. Bainan, dirudienez, Euskal Herria dela gure herria eta euskaldunak garela gu huskeriak dira, denbora sobra bada emateko ikasgaiak.

Daniel Ibargotti

BOUTIQUE

gnekane

Gazteen, neska - mutilen, Boutique

31 agosto, 5

Urrutizkifia: 41 18 75

DONOSTIA

ESTABLECIMIENTOS

FERRETERIA

ayestaran

BURNI - SALGAIK

DONOSTIA

Urbleta, 25

ELECTRODOMESTICOS

ETXERAKO ELEKTRO-TRESNAK

Urbleta, 27 - lekuak 11, 2

RAILITE

LEGEZKO

ZABALTXAILLA

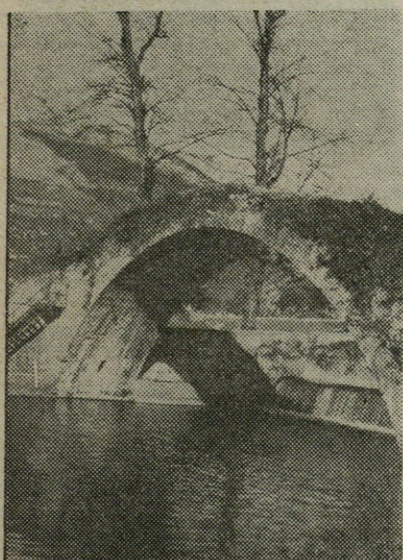
Aldaconoa, 4

Urrutizkifia:

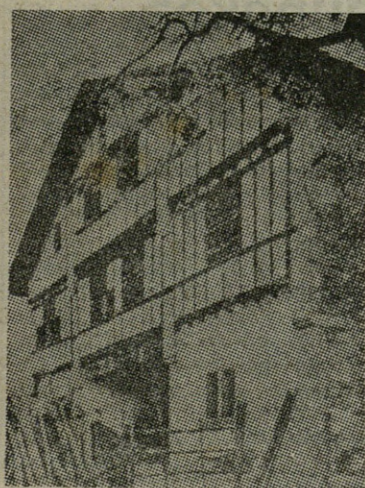
44300 ta 429787

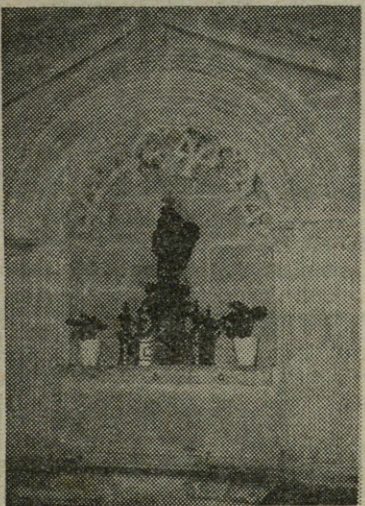
Irun

Azpeitia

Ezpeleta

Zerain

pasaia

HANDIK ETA HEMENDIK

—«Las Cuevas» aurrera omen doa piskanaka. Pizina, bolatoki, kafetegi eta dantzalekurik ba omen du. Horren erdia izan baledi ere, nahikoa litzake jendea alaitzeko.

Alaitasun mota asko da. Batzuek poza dute ondoriotzat, bestek berriz tristezia. Gu ziur gaude geure ustean, eta «Las Cuevas» delako leize-zuloak (izen egokiagorik!) alaitu bai, alaituko du, baina ezer gutti poztuko duela sinistua gaudu. Belarrik duenak...

—Haurrerekiko lana garrantzitsua da oso. Baina horretaz beste mila zeregin bada. Izan ere, euskal herrigintza, literaturak, alfabetazioak, historiak, giza-heziketaren arlo guztiek osatzen bait dute. Zertan ari da gure ikastolako Batzordea? Beraungo bidea konpontzen ala? Geure ikastola ez dela gure... hau susmo gaiztoa!

—Dakigularik, ikasle karnetadun (hau da, Euskaltzaindiaren esamina gauditu duela) bakarra daduka Antxok, eta lehen mailakoa (apalenekoa, alegia). Bada hor barna karneta lor dezakeen bat edo beste. Aguro gehitzea nahi genduke gure karnetadun talde urria.

Hau dela-ta, gogora ezazue beste hark esanikoa: «Ez zarete jende jakituna. Ezin beraz ene izerdiak zuekin batera eman. Besterik ikusi izan banu...» (Historio honen kokak: bera zela sasi-jakintsuena).

Gutti dakigunok, ahaleginaren ahaleginez, aurrera dezakegu. Dena dakitenek ordea ezin: beren buruak miresteaz nahiko dute. Ta, azken finean, gutti zekiena da beti garaile. (Jakituna aspaldi iritxi bait zen azkenera. Gutti dakienak, aldiz, beti ikusten du itsasmuga berriren bat. Beraz, honek «karre-tila» darama, hark ez duen bentaja).

Ea bada, «karrerila» on bat hartzen dugun. Premiarik badugu, gure zoko honetan hainbeste sasi-intelektual dagoenez.

—Uda urrun dadukagu oraindik. Halarik ere Buenavista hauzoko gazteak hasiak ditugu jo ta jo, jaiak aitzaki dituztelarik. Aurten goak zerbait interesgarri bete nahi dituzte.

Pentsatzen genduen bada, ez ote ginen txokolatada eta toka-jokotik inoliz atera behar!

Beste batean argitaratuko dugu haietako batekin edukiriko elkar hizketa.

—«Kexaldi»-ren ardurapean ehun lagun haina ari omen da euskara ikasten. Beste hainbeste kalean geratu omen zen, lekuri ezaz.

Ze esanen du orain gaur egun dugun hizkuntz-nahasketa Jainkoaren zigor bat, Babel berritua zela zioen apaiz jator hark? Zer lau urteren buruan Pasaian euskara nahi ta ez galduko zenez, alferrikako ahaleginak zirela euskara salbatze-arren egiten ziren lanak zioenak?

BERRITSUAK

saldis

ELIZAN ZENBAIT BEROGARRI

Berogarri edo «calefazio» jartzaiak etorri izan dira Eliza ikustera, baina delako instalazio ori jartzea ogeita amar mila duotik gorra igoko litzakeala adierazi dute. Endrezu eta malorazioak berezik dituzten gasteaz aparte. Ori posible ez dela eta, butano sistema soil baten bidez askoz merkeago jarri ahal izan da, eta jendea kontentu dago.

IDIRTEA BERRITZEN

Joanetenekoak Idirteari idorra emateko asmoetan dira eta bertan geitegi polita jarriko dute. Teillatu gaita zurez eta teillaz estalia. Gaitzontzekoa porlaneko puntal eta

blokez osatua.
ZORIONAK

Bai zorion beroak opa dizkiegu Ana Mari, Miren Nekane, Mari

Karmen, Miren Izar eta Otxan-trengo Pakitok eta bere emazte Mari Karmenek izan duten seme-ari. Zorionak eta aunitz urtez gurasoei, atautxi eta mautxiei eta familiako guztiei. Familia ongi eta osasuntsu aitzeko grazia izan dezatela.

Eta Jose Aierbek botatako bertsoa gogoan ar dezatela eskatzen diegu:

Ardura gutxi azaltzen dute zenbait euskal gurasoak alde batera uztearekin euskeraren arazoak. Laguntza geio izan ezean gure izkuntza gaisoak nola mendeartu artu gaitzake datorzkion erasoak?

A. D.

irun

Neska argi bati bostekua estutzeo zoizona izan degu. Ipar-amerikatarra bera, ez du ala ematen baiño. Izan ere «Elgorriaga» du bere deitura. Andik etorria da Madril bere ikasketei bukaera emateko. Ogeita bat urte ditu eta etorkizun aundiko maillaten dabilkigu. Diplomatiako bideetan emendik bi urtera, alegia. Ez da txantxa.

Berari entzun diogunez, jatorriz irundarra izatez arrotua dago. Bere aita, oraintsu illa, bere beste lau anaiekin batera, Endarlazako «Intxaurreta» baserritik Kaliforniar joan omen zan, beste asko bezela, artzantzara. Antxe lanean urteetan jardun, eta Ipar Amerikako Aberelarien Laguntaldeko Lendakari Ordeko izan omen zen.

«Ameriketan jaioa izanarren, nere burua irundartzat eta euskalduntzat jotzen det. Euskera pixka bat ere badakit eta dakian au osatu nai nuke, asmo ortan nago beñik bein», esan zigun Benita Elgorriaga neskatilla iaioak.

Emen, Irunen, Nafarroako Beran eta Endaian dituan bere aitaren odolekoak ezagutzeko irrikitzen dagoala ere adierazi zuan. Eta artarako, beste egitekorik gabe, astiro-astiro etortzekotan dagoala.

Ongi etorria bedi, bai, euskal jatorriko kimu gazte jator au, gure eta bere errira!!

—oOo—

Otsailaren 18a ezkerro, Bidasoa ibaian amorrai eta izoki arrantza egin al izango da.

Arrantzaleak, ordea, zenbat arrapatzen dituzten, ze pixu duten, nola eta nun (zein lekutan alegia), eskuratu dituzten aitotu bearrean izango dira.

Eta au egin ezik, diru-zigorra le-torkieke.

Ekin, bada, gure arrantza eta Bidasoa zaleak zuen saioari.

—oOo—

«Idoya» euskal izen ederraz baitaiz dute gure adiskide on Joxe Arbid eeta Anamari Mazizior-ek izanberri duten alabatxo guri eta mardula. Zorionak.

Izen ori asko ugaltu da gure arten eta askok galde oi dute ia nundikakua den. Nafarroako Isaba deritzan erri politan baselizatxo bat da «Idoyako Andra Mari» izenekoa. Antxiñakua oso. Eta gure artean Iziar, Izaskun, Arritokiet, Dorleta, Lierni, Olatz et.ab. bezelaxe, berdin-berdin, irudi orren izena jaso eta kristautzean naskei ezarri oi zaie.

—oOo—

«Jaiotzak eriotza zor» esan oi da. Eta naita naiez orixe danon azken bidea.

Joan diran bi-iru asteetan gripatu asko izan da gure errian eta batez ere adinean aurrera zijoazen askotxo, eriotzak eraman digu. Entzun dedanez, batez beste, egunero bi. Irunerako askotxo da.

Bat alaxe il berria, Jesusa Aran-zadi Elkoro A. elizko eta on-ona izan da. Urte askoan erakusle saiatua izana bera. Ez zeukaten saltzeko bere ikasle izanek. Illeta ederrak oso egin zitzaizkanak. Antxe gifañ Andre Mari Elizan. G.b. Emendikantxe agertzen diegu bere bi aizpa eta gaitzarako aalidei gure samin agur biotzeko bat.

Beste ainbeste, Endayako Endore Errekart Jaunari ere, il berri bait zaio bere seme jakintsu J. Mikel, langille azkar eta asperre-ziña. G.b.

KUKUTXO

pasai donibane

LANTEGIAK GERATUAK

Lerro hau idazten ari galarik, herriko eta inguruetako zenbait lantegik, geratuta jarraitzen du. Lantegi batzuetatik zenbait langile kaleratuak izan dira eta beste batzuk soldatarik gabe zigortuak. Aurreko hilabeteetan igotakoa eta gaxoaldi garalan ehuneko-ehun jasotzen zutena ere, kendu egin diete.

Langileak ez omen dira sartuko kanporatuak hartzen ez badituzte eta soldatak lehen zeuden bezala jarri arte.

Hona bada, nahiko ezinegon eta kezka zenbait familitan.

Soluzio zuzenik izango ote du hauzi honek?

JON MIRANDE

Parisen sortua zen Jon Mirande euskal idazlea, Abenduaren 28an hil zitzaigun 47 urte besterik ez zituelarik. Nahiz-eta Parisen jaio izan, bere gurasoak zuberotarrak ziranez gero, euskaraz irakatsi zioten.

Hamaika artikulua idatzirik utzi di-

gu «Egan» «Euzko Gogoan»... al-dizkarietan hedatuak.

Donostiako LUR editorialak zenbait urte dela, Jon Miranden «Haur besoetakoa» liburua plazara atera zuen. Horrela, zokoratua eta baztertua (zergatik ez dakigularik) zegoen idazle trebe honen berri izan genduen euskaldunok.

Mundu hontan arkitu ez zuen atsedena, bestean Jainkoak eman bizaio Jon Mirande idazleari.

ARRANTZALEAK

Azkeneko egun hauetan, bai arrastero bai bajurako baporeak, kaian lotuak ikusi ditugu. Izan ere, itsasoa haserre bizian bai zegoen eta jakina, derriorez etxera behar izan dute.

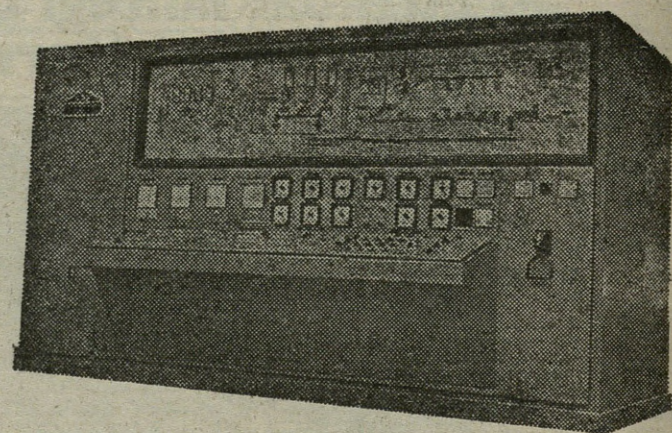
Ea eguraldi onarekin batean, arrantza ugari izaten duten.

HERIOTZA

Otsailaren 11an Joxe Puy Lujan-bio «Gaztelutxo» hil zen 70 urte zituela.

Goain bego. Bere emazte eta seme-alabei, batez ere Juanito adiskideari, gure saminik beroena opa diegu.

INALURRETAK

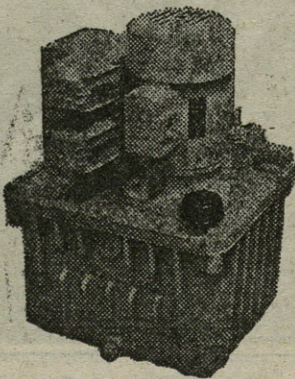

TXIMIST-INDAR SAILLA

Departamento ELECTRICIDAD

LANERAKO, BANAKETARAKO TA AGINTZEKO TRESNAGITZA

Aparatos de maniobra, distribución y control

OLIO-INDAR SAILLA

Departamento HIDRAULICO

GARBE-LAHMEYER
WUPPERTAL-ALEMANIA'ko
Etxearen banaketa ta teknika laguntza

Banaketa ta Teknika laguntza:
REX-ROTH GMBH Alemania
RUHRITAL Sp A Olio-Indarra. Italia
TUROLLA Sp A. Italia

Goimendi - Automatismo

AUTOMATISMO

Lantegi ta landoleak:
Jolestokiet (Herrera)
SAN SEBASTIAN
Urrut. 353840 (7 art) ta 351800
Telex. 36173 GOIME E
Erakusketak eta denda:
Iparraguirre, 15-SAN SEBASTIAN
Urrut. 428082 ta 428625
Ordezkaritza:
Eduardo Sordana, 18. Urrut. 229985-86
VITORIA

ERLOJU ETA BITXITEGIA

Eduardo Choquetia

Getaria, 10-Urrut. 417751-Etxekoa: 422700 - DONOSTIA

mutriku

ITXAS LANBROTAN

Atsegin-atseginenez irakurri dut Arkotxatar Antonio ATXUKALEK sortu eta idatzitako antzerki berria. Egiaz ta biotzez, euskal antzerki lanak pozkarri zaizkigu. Izan ere bear bezarzeko zaizkigu euskeraz era guzietako gaiak erabiltzea, antzerki, abesti, olerki ipui eta abar, euskera indartu eta bizitzera nai badugu. Antzerki onen gaia itzez itz ikusi eta zeatz aztertutik ondoren, berari buruz zerbait adieraztea bearrezko dela esango nuke.

ITXAS LANBROTAN, iru ikitaldi duen antzerki bikaina dugu, amar antzez-lagunez osatua. Antzertokiak itsas ertzeko arrantzele erri bat agerrarazitzen digu.

Antzerkiaren muin eta mamia, arrantzele bizitza barruan lotzen da Mattin etxeko aita dugu, itsasontziaren jabea. «Kontrabandoa» bide dela, gauekik goizera ondasun osoa kendu, zigortu eta espetxeratzten dute. Sendiaren Zoritzarra!

Amasei illabete luze espetxean. Espetxetik atera eta bere itsasontzi «ITXAROPENA», kai ertzean bazterturik ikustean, onela dio: Gure ITXAROPENA, gure ontzi ederra, jabe gabe, ibaian baztertua zeok, ur erre eta eguzki galdak jan naiezta. Au ikusita nola ez berri nere naigabeak? Ainbeste neke ta arrixkuz lortutako ontzi ederra basatzen ondutzen ikusita, nola sendatu nindeke? Zorioneko kontra-bandoa zala ta ez... orra sendi guzia ondatu. Eta nere erruz guzia.

Gertatuak gertatu, eta aldi luze batean baretsu bizi arren, berriro zoritzarreko arkitzen dira.

ILLARGI, etxeko alaba bakarra da, ogei urteko neska zintzo eta jatorra. Txoria bezin alai. Ondo burutsu jokatu izan du beti. Baiña bat-bateko egin duen aldakuntza, ez da geiegi pozituzkoa. Debiltxoa egon ta burua artzen asi edo...

Egia, ILLARGI ez da leengoa, begiak itun, gorputza nagi, bere senargai XANTI rekin ezkontza bidean dabilarik obenean jausi da. Au da lotsa! Galduea naiz! Nola ausartu etxean esaten? Amak berri au baretsu jaso bazuen ere, aitzak ez ordea. Aserre bizian ekiten dio: Ixillik, ixillik erabilli duzute, baiña... banekien... Dijoala kanpora! Ez dut geiago nere begien aurrean ikusi nai!...

ILLARGI.—Aita!! Aita!! Barkatu!!

MATTIN.—Ez, ez. Inoiz ere ez! Kalera!... Kalera gure etxetik. Inoiz ere ez etorri. Ez...! Ez...

Orain arteko au, leenengo zatien azalpen bat besterik ez, da beste bi zatirekin jarraitzen du.

Idazkera aldetik, erraz ulertzeko euskara darabil, argi, garbi eta txukuna. Antzerki aldetik, zer esanik ez, zeatz eta zuzen egiña, antzerki bete-beteko. Ar beza ATXUKALEK nere zorionik beroenak.

ERIoTZA

Elgoibarko bidean, eguneroko lanean arkitzen zalarik, uste-ute gabe, kamioi batek jo eta bat-bateko eriotza arkitu zun Bedaiotar Buenabentura bideetako bide-zalak. G.B. Gizon oso ezaguna. Bere emazte eta seme-alabia nere samina agurra.

ELURRA MARA MARA!...

Idazten ari naizen une onan, aurrez-aurre dutan ARNO MENDI eta bere inguru guziak elurrez apaindurik arkitzen dira. Mendi, kale ta etxeetako teilatuak elurrez beterik ikustea pozkarria da benetan, batez ere jan-edari ugari diren etxeetan. Baitare atsegingarriak dira, sendi arteko batzar, musaldi eta andrazkoen truk edo bruxkan jokatzeko eta gaineruzko gezur eta berriketaldiak. Garaian garaikoa.

ANDONEGI

azpeitia

EHUNURTEBURUAN

Aurtengo Urtarrilaren 30an ehun urte bete dira Martin Bikendi Arregi, azpeitiarra hil zela. Carlos VII-ren gudari leiala zen Martin Bikendi, hogeita hamalau urtetan hil zen, bee sorterrian. Martinek zazpi ahalak egin zituen Azpeitia liberalen atzaparretatik askatzeko; egiteko hartan galdu zuen bizia. Liberalen indarpean zegoen Azpeitia sasoi hartan, Martinen hiletak egiten doia-ola utzi zuten. Azpeitia karlista-liberal gerlan su eta gar ari zen. Gaur liberalen esku bihar karlistak seguru, egun batetako atsedetik gabe.

Iragan mendeaz Azpeitiak bi astinaldi ikaragarri jasan zuen, batez ere lehen Karlistada, azpeitiarren-tzat labegori kiskailgarri izan zen. 1833an gure herriak D. Carlos zuen gudaiburu eta fueroak maizta-helburu. Azpeitiak lehendakari zuen lege-zaharren defentsa harturik. Gerra sortu aurrez, Batzar nagusitan etengabeko borroka bortitzean luzaz zihardun. Olazko lekaime-etxean gaur ere irakur daiteke. XVIII-GARREN EUNKIAREN ASIERA-ARTE EMEN BILDU ZAN GUIPUZKOAKO BATZAR BEREZIA.

1831 Irailaren 18 eta 20an Azpeitia Batzar berezi bat egin zen. Donostiako liberalak eginiko proposamen zenbait aztergailu. Honoko Batzar historiko honek ukan zuen ondoren, hamaika hika-mika. Azpeitiar, Bergarar eta Eibartarrek bat eginik, Donostiako udalak bidali zituen ordezkarien asmoak suntsitu omen zituzten. Zakurrak xaxata baino arinago ihesari eman zitoten nora ezean galdurik. Donostiako jaun haiei artean, Gipuzkoako liberal guztien ideologoa arkitzen zen, urte batzuek ondotik Esparteroren gobernuan Ministrotza ukango zuen Claudio Anton Luzuriag bera. Arestian aipatu dugun Claudio Anton abogatuaren zen eta fuero legea, abogatuak ez zuten sarrerarik juntaetxetan. Hala ikasi, zuen Luzuriaga berak ere Azpeitiko Batzarrean, sorbalda berotuko ez bazioten hanka egin behar.

«No habrá ejemplar de discusión más borrascosa en la Junta de la Aldea menos civilizada». Aitormen hau egin zuten Garayalde eta Legardak, Azpeitiko Batzarari zegoziola, Donostiako batzordean. Liberalentzat, kontra-fueroa eta ahuntzaren gau erdiko ezutla berdina ziren. Aitzitik, Azpeitiko Batzarrarentzat kontra-fueroa zinez sagarria zen, hil ala biziko arazo larria.

1833 Irailaren 29an hil zen Fernando zazpigarrena. Urte berean, Azpeitia, Gipuzkoako Batzarrek egiteko hautatua zegoen. Gertaera honek beronek agertzen digu nolako giroa bizi izan zuen Azpeitiak. Herri guztiak bere egin zuen legeza-harren defentsa, bai arretaz defenditu ere! Azpeitiak ez du inoizko gerratean halako zigorrik hartu. Zazpi urtetako gerratean 249 azpeitiar hil zen, lehen Karlistada zen noski. Azpeitiak garai honetan 4207 biztanle zuen ofizialki. Biztanle hauek arabera, beste herriak ba ote hainbat hilotz lurperatu zutenik? Mende honetan, hogeita hamaseiok gerlan, nahiz ezkertiarren nahiz eskubi indarren alde eta gainontzeko maizta-helburu guztien alde bizia galdu zutenen kopurua, orotara ehu-nera ez da iristen.

Bigarren Karlistada, azpeitiarren-tzat ez zen hain bortitza izan. Halare nahiko komeria ikusi zuen, gaur bata zirikatu bihar nagusitu. Halako goiz batez Santakruz Txilerramenditik sartu omen zen; herriko harakinari bere mutilentzat haragia kendu eta hanka egin omen zuen.

Bana kondairak agertzen digunez, 1872an Azpeitiko karlismoa aski sobera abaildurik zegoen.

1872 urteko Abenduaren ekin zioten bigarren aldiz gerla egin nahirik. Urtarrilean ordea, hots hilabete ondotik Azpeitia liberalen menpean zegoen, hiria bederen. Hain zuzen hil honetan bertan hilko zuten Martin Bikendi, Amuko zubi zaharra pasai beharrez, Sanagustingo teilatutik liberalak zuzendu zizkioten tiroez.

Zirudienaz Martin Bikendi erdi gaixo zen, beste aldera iragan beharrez uretara ez baino zubira egin zuen. Liberalak bai begiek zorrotzu ere! Alazainkoa jo egin behar zuen haibeste bide tarte zelarik! Martin

gizajoa txilipurdika zubi barrene-raino jatsi omen zen azken hatsak uztera. Gaur ehun urte geroztik toki berean Martinen oroitarri bat dago esanaz:

POR
MARTIN BIKENDI
Y ARREGUI
MUERTO 30 ENERO 1873
UN PADRENUESTRO
R.I.P.

Gertaera hauek gogoeta eginaz-razten dute. Zinez gure kondairari atxikirik dira, eta Ildefonso Gurrutxaga azpeitiar jakintsuak dioen bezala beren osotasun guztian aztertu behar dira. Unamuno, ez Euskal gaien maitale eta zuzpertzaille porrokatua zelakoz, baina begira zer zioen karlismoari zegokiolarik: «Karlismoaren arima oraindik azterteke dago. Nire Paz en la guerra nobela, irakurri duen zenbaitek, hala dio: nik sinpatia omen diodala karlismoari». «Gazteleerrian ez dute inoiz ulertuko karlismoa zer izan zen; neoklerikalismo edo gisako zerbait besterik ez baitiote begizatu nahi. Galdutako bai, horretxek galdutako karlismoa: klerikien aldetik kokatzeak. Aldare eta dronu, gurutze eta ezpata uztartze horrek hondatu zuen».

URRETA AIZKOLARIA

Ez, ez du oraindainokoa suete itzalik gure herriko aizkolari gazte eta trebe honek. Hiru alditan plazara da, eta guztietan burumakur gaitzailearen atetik irten beharra izandu du. Lehendabizikoa Agiteren aurka, bereak eta bi egin eta halare gaitzaile. Orduan plazatu ezaren aitzakia gaineratu zioten. Oraingo honetan Bidaniko Otañoiz neurtu da, eta lehengo bietan bezala gaitzaile. Otañoiz egurrak hautatzeaz gainera hiru enborren abantaila eman zion. Bistan da hogeita bost minututako lanaren baitan, neurri horretan alde gehigarri zela. Jokoa egiteko astirik ez dukete urretatarrek, itsumustuan doazkie aurreratzak zaizkien guztiei. Lasai moteilak, ia urrengoa zuhurrago zeraten!

Jokoa galduz gainera, Urreta eta Otañoiz arteko apustuak aski esamez eta duda-muda sortu du. Egurrak ez omen zuten legeak eskatzen duen baldintzarik betetzen. Biribilak ez baino laukien eitea zutelako. Haatik, Federazioaren erabakiz Urretak lortu zuen marka ez zen onartua izan. Guztiok dakusagu gisa honetan finkatutako egurrak ebakitzea anitz samurragoa dela, biribilak baino.

Erabaki honi gagozkiola ez du zertan mihia astindu beharrik. Halabaina Basarriren Atalaya irakurri dugunean, gure harridura ez da ttipia izan.

Basarriren eritiz erabat eragotzi behar lirake joko hau, lehengo usuario zaharrez uko egiten dutelakoz. Eritziak agertzea zilegi bada, gure aldetik haxe esango dugu: Beste kirol mota askotan ere ez ahal da aldaketarik sumatu? Zeinek pentsatuko zukeen Santos Errekartexok Amezketa-harria leporatu zuen sasoi haletan, egungo zenbait harriren egitura zilegiztatuko zenik? Egungo egunean erabiltzen diren zenbait harri klasek, bai ahal dute usuario zaharrekoez antzik?

Nork pentsatuko zuen hasi hutsa beharrez, tartean ziri gisa, beruna sarturik erabiltzea?

Halare Endañetaren egintzak harriarriak dira, eta inork ez dio meriturik uko.

Antzinateko usuario da harria aurretik jasotzea, baina Bedaio eta Artolak atzetik jasotzen zuten, eta apustuak enparantzatan joka eta ez mandiotan.

Aizkolaritza bera azter badezagu, lehen begi kolpean sumatuko digu zenbait aldaketa. Adibidez Latasa bera behin gehiagotan plaza-ratu da enborrak etzanda ez baino zutik ebakitzera. Bai ote hau baino heterodoxia handiagorik? Ez ahal zukeen aizkolaritzat Australiatzeko kinka larrik? Zer esan aizkolaritza eta motozerraren apustuei buruz?

Aizkolari gizajoa leherrak bota beharrez teknikaren aurka. Teknikaren botereak ez ahal du Harri haroko tresna zaharra betirako ezabatuko?

Antzeko mila adibide jarriko gen-duce; baina luzaz ez gaitzek ari. Urreta eta Otañoiz ebaki zituzten enborrak neurritz osatuak ziren, honetan ez zioten azpianik inori egin. Egitura zerbait aldatu zuten, nork daki berau kaltegarri ala ongarri izanen den? Agian luzarora begiratuaz aizkora apustuak anizteko

bide bat dateke. Eta aniztasunari beharrezko derizkiogu gaurko aizkolaritzaren egoeran.

ANATSAN

eibar

IBARKURUTZEA

Ez dakit egia ala gezurra dan baiña ibarkurutzeko iturria zabaldu zanean, uraren partez ardoa agertu zala diote eta nola edo zergaitik galdetzerakoan, «jaioeran ardo zaagiak ustu eta ura geldituaz ordu batzuetan ardoa jaurti zuan» erantzun didate.

Urteterdi itxita izanda gero ber-ritz iriki dutenean iturri au, ez da gauza berdiña gertatu. Ardoaren orde bestea gauza arrigarri bat aurkitu degu. Gaur egunean dagon tokitik Estazio kaleko txokora eraman bear dala. Berebil asko igarotzen dirala ibarkurutzetik, traba baiño ez duala egiten...

Nola eta zergaitik galdetu bear-ko da berriz, ze iturria kendu ez-kero beste zerbait ipintzea bearrezkoa izango da eta oraindik Eibarko alderdi oietan bizi diranak eibartar peto-petoak dira, bizi guztian, umetatik ibarkurutzea iturri-kin ezagutu dutenak. Guzti auek, izparringietan agertu dana gertatu ezkerro, Eibarrek oso berea duan gauza bat iltzea dala uste dute.

Benetan aurrerapen aundia bada, alabedi esanaz danok pozik artuko degu baiña ez bada ain bearrezkoa, «ibarkurutzeko iturria» esaten duan txartel bat iturri gaifian ipintzea obe litzake; ia «la fuente de los cuatro caños» ez dala deitzen ikasten duten, oraindik ez dakitenak.

SANTA AGEDA

Otz kaleetan, ezurretaraño sar-tzen dan Otsailleko otza. Biotzetan berriz, Santa Ageda zala ta gazte talde ura abesten ikustean, berotasun bat bezela sortu zan.

Urkusutik asita Ipuruaraino, erri osoa igaro zuten «aundi ta txikiri» abestiak dion bezela «alkate jaunaren baimenarekin Santa Agedaren berri ona zabaltzen».

Bildutako dirua Eibarko Hospitalerako zan ta arritzekoa da egin zuten itz guztia peseta bat batzeko. Borondatea eskatzen zuten baiña borondateagatik, eskatzerakoan argi jokatu ez ba zuten, alperrikoa izango zan abestea kalez-kale.

Eskerrak leengotik borondate-kin ematen dezutenoi.

SAN BLAS

Urtero, San Blas eguna eltzean, gure amama, bera umea zanean Santa Ines-eko elizaxora joaten zalakin gogoratzen da.

Esaten duenez beintzat, orduko umeak ez ziran gaurkoak baiño zintzoagoak eta korora igoaz, bertan zeuden zulotxoetatik txistua bota ta beeko neskatxoek opillak bustitzen zituzten.

Gaur egunean, San Andres eliza osoa umez beteta egoten da. Batzuek negarrez eta besteak kalera joatea nai dutela esanaz. Herodes erregea etorri ezkerro naikoa lan eukiko lukeala uste det. Ta ala izan dedilla urte askotan.

Kruzetatar Odile

getxo

Urtarrilaren 26an Algortako Ikastolak umeen gurasoentzat hitzaldi-saio bati hasiera emon eutson. Jose Fernandez-ek emondako lehenengo hitzaldia «Estetika heziketaren zerikusiak Ikastolan eta Euskalherrian» izan eban gaia. Euskara ez dakien guraso asko dagoenez gero, erdaraz izan zan.

Beste aldetik entzun dogu Ikastolak berak beste hitzaldi batzuk antolatatu nahi dituela, honeek euskaraz eta Algorta aldeko euskaldunentzat. Asmo horri oso interesgarria deritzagu, era horretan gure herriko euskaldunen arteko elkartasunez falta hautsi daikugu, talde indartsu bat sortu eta ikusi ahalmenak beste eginkizun gehiago egiteko.

—oOo—

Orain dala egun batzu beste Snack-Bar oso dotorea ireki deus-kue Amesti aldean.

Argi eta garbi ikusten da getxo-tarren humore ona eta alaituteko gogoa. Gogora daigun iazko «Concurso de Feos», «Campeonato de Tangos», «Concurso de Chistes», bost edo sei kafetegi barri ta abar. Bai egia, Getxon errezago da gauza horreen baimena lortzea beste edozein euskal kultur-egintza antolatzea baino, gogora daigun barriz ere zer gertatu zan Ez Dok Amairu, Pantxoa eta Peio ta Errenteriako abesbatzareki.

—oOo—

Getxoko Udalak, Arrigunagako «Gaztelu» deitua egoan lekuan autoparkamentuak, lorategi bat ta komunak eraikitzeko asmoa dau. Benetan, oraindik gelditzen diran hormak ez dira gaztelu batenak, XVIII mendeko inguruan eraiki ei zan babesetxe batenak baizik. Lekuak 2.124 m.² daukaz azalean.

—oOo—

«Ateneo el Abra» Getxoko Institutoko kultura zabaltzeko katedrak, Akinoko Tomas Santuaren jaiagatik, kontzertu batzuk, bakoi-tza bere azalpenezko hitzaldiarekin, antolatu zituan; kontzertu-hitzaldi honek Institutoko aretoan ospatu ziran. Hona hemen egitaraua:

Urtarrilaren 22 an Algortako Biotz-Alai abestalde. Hizlaria Fr. Javier Garcia.

Hogeitairuan Roberto Olabarrieta kitarra joilea. Hizlari Rodriguez de Lafuente.

Hogeitabostean Algortako Elizabet Egia mezzosopranoa, Padrosa jaunak pianoz lagunduta. Hizlari Ruiz Jalón.

Hiru egunetan entzule asko eta kalidadea oso ona. Roberto Olabarrieta gazte bilbaotarra promesa berria aipatu behar batez ere.

JUANJO

hernani

SANTA AGEDA TALDEA

Talde polita osatu zen, bai, lehenengo ohiturak indarberrituaz Santa Agedaren jaialdia berpizteko asmotan. Ohitura, bezperan kantaldia egitea izanagatik, Santa Agedaren egun berean ibiliak ditugu kalez kale. Poliki alaitu zuten Hernani herria Santa Agedaren kantak beste zenbait kanta motarekin nahastuaz. Gauatxango ederra, benetan.

Geldi aldi bakoitzean, lenen taldeak abesten zuen eta Txurko bertsolariak ematen zion jarraipena. Nola eman ere! Bertsokor erraz moldatzen ditu, puntuak osatu beharrik ez du gure bertsolari hau bildurtzen. Zein baino zein bertso hobe. Txilibitaneko alabari botatakoak txalorik asko jaso zuen.

Giro horretan txistulariek gogor ekin zitoten, eta abesti sorta aue-arakorik ere entzun genuen.

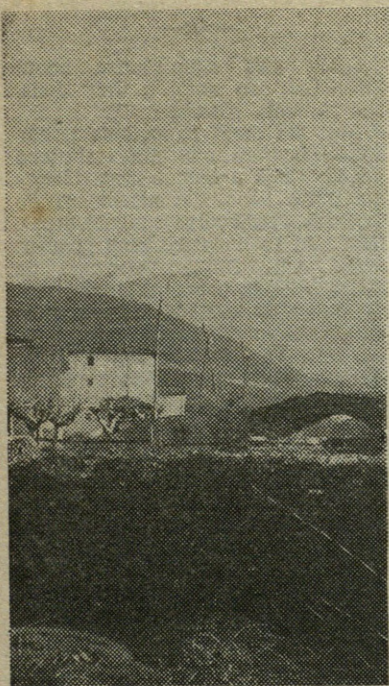
X. LETE ETA L. IRIONDO

Luze bezain mamitsuak Xabier Letek eta Lurdex Iriondok Urnietako Elizondo aretoan eskaini zituzten saioa. Otsailaren 7 eta 8 an jenderik asko bildu zen Urnietan. Hernaniarrak ere ez ziren falta. Izan ere konturatzen hasiak gera herriko ikastolaren etorkizuna bezain garrantzitsua dela Urnietako-arena, Hasparnekoarenaz arduratu beharko genukean bezalaxe.

Ezagunak ditugu Xabier eta Lurdex inor ezaguna izatekotan. Ikastola aloari eta euskaldungoari bete betean itsatsiak. Haurrentzat Lurdexek gertu izan dituen idazlanak oso dira interesgarriak. Bere abestiak zer esanik ez.

Xabier, berriz, abeslari ezezik, poeta, idazle, kazetalarri eta nik al dakit zenbat lan klasetan murgildutako mutila. Pioi lana ere ezagutu duen horietakoa dugu Xabier. Pentsalariak, intelektualak, artistak, idazleak, irakurleak, era guztietako langileak behar ditu Euskalerriak. Xabier eta Lurdex ez dira lanari bizkar ematen dioten horietarik.

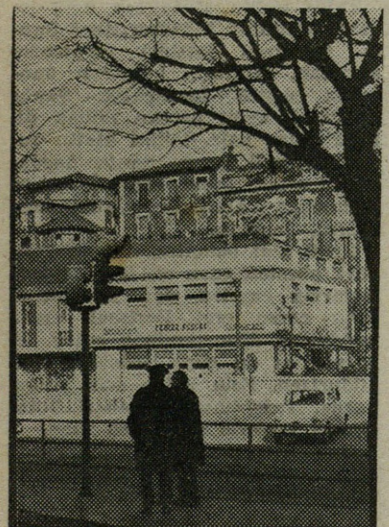
INAKI

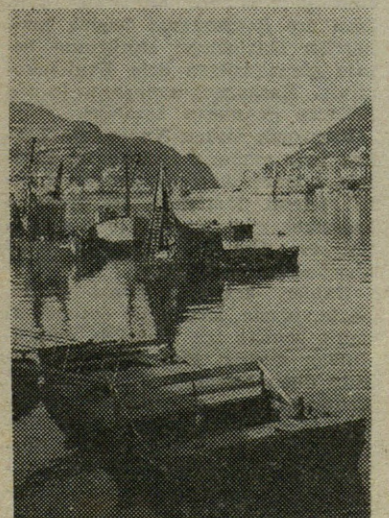
Oíartzun

Aizarna

Errenteria

Pasaia

oiartzun

INTXIXU TALDEA

Euskal antzerki talde onek, datorren 29an gure bizi-lagun Errenteriarren aurrean bere antzerki-lan «ARALAR» agertarazteko asmoak ditu.

Azken urte oietan lana oso sakon eta jator egiten ari dira, Intxixu taldekoek, orrengatik ziur gaude naiko jende izango dala egun onetan. Beste aldetik merezi ere badute gazte oiek, izan ere gure errialde onetan ez degu beste orrelako talderik; eta baldin badira ere, ez dituzte beintzat ainbeste antzerki agertarazten. Gure txaloe bere zuzendari Arozenak-tar E, ta bere taldeari.

UR-ESKASIA

Zeñek esan Oíartzun batean UR-ESKASIA izan bear duenik? Ba zoritxarrez, ala gertatzen da. Orrenbeste iturri eta ibai dituen erri batean UR-ESKASIA gure etxeetan izatea, oso gutxi esaten du ERRIKO ETXEAREN alde. Ikusten da planifikazio kaxkarra dagoela ur kontu onetan. Orain entzun degu bai, ibai baten jabe egiteko asmorekin dabilzela, baiñan ibai baten urarekin bukatuko al dira ez bear guztiak?

Ez degu guztiz illunak izan nai, baiñan gure ustez ez da uraren problema bukatuko. Erriko tuberi edo ur-bideak berritu eta oraingoak baiño zabalagoak ipini ori litzake benetako jokabidea. Gero ur-biltoki edo depositu aundiago bat egin. Badakigu bai, lan oiek egiteko, denbora ta diru asko bear dirala baiñan ori izango litzake Oíartzungo ur-eskasiaren bukaera, edo ta bestela beti bezela «petatxuak» ipiniar jarraituko degu.

BILLERAK

Igande eta jai egunetan andereño eta mutil gazte asko ikusten ditugu gure erriko eta Txikiardiko billeretan. Askok poztutzen gera orrenbeste gazte ikusita, asko alaitzen baitute erri guztia.

Orain berriz, entzun degunez, ardandegi edo tabernariak ez omen dagoz oso alai. Zergatik? Batzuek diotenez edaria artu ta ordaindu gabe iges egiten dutelako. Eta besteak berriz, oso diru gutxi gastatzen dutelako gazte jende oiek. Zeñekin gelditzen gera? Zerbait izango da, baiñan ezin ukatu gazte oiek erri osoa asko alaitzen dutela.

MITXELENA-TAR RIKARDO

Oíartzunek ere badu korrikalari gazte bat. Bere izena Mitxelena-tar Rikardo. Azkeneko Euskal erriko eta Iruñako txapelketan bigarren tokian gelditu da. Askotan ikusten degu bere eguneroko entrenamintutan eta ikusten degu bere aurreapenak oso aundiak dirala. Animo eta jarrai aurrera Rikardo!

BAXURDE

ataun

SANTA AGEDA DELA-TA...

Beste urtetan ohi den bezala, otsailaren 4ean, aurten ere ibili da gure herriko zenbait bazterretan, zenbait gazte, haur eta guraso abesten eta era berean, diru-eske. Aiako berririk ez dut, baina bai San Gregorio eta San Martin hau-zotakoak.

San Gregorion, goizeko 8etan irtenik, haur sail bat ibili zen: hasi Atxurrenea baserriatik, eta Motosoro hauzoraino. Bitarte hortan, bi geldialdi egin zituzten: bata eta lehenengoa mezetara joateko, eta bestea bazkaltzeko. Haur hoiek, 8-9 urtetakoak den-denak, pozik eta alai zebiltzan heuren makila handiekin ritmoa eramaten zutelarik, Santa Ageda abestia kantatzen. Meza Nagusiren ondoren, San Gregorio hauzoko elizak duen «kalostran» ekinalditxo bat eman zu-

ten, eta jendeak harrera ona egin zien.

Haur hoiek, euskara zertxobait lantzen ari dira. Eta egun hortan biltzen zuten dirua, ikasketa hoietarako «materiala» (liburu, etab.) erosteko omen zuten. Izan ere, heurretako gehienek aitak, peoiak dira; eta egun peoiei ematen zaien alokairuarekin ez dago komeri handirik egiterik, eta horregatik, beste zerbait burutu beharra dago. Bestalde, jakin dudanez, diru dexte bildu omen zuten aipaturiko haur hoiek. Heuren helburua ikusirik, oso pozkarria da!!

San Gregorio hauzoan irten zen beste talde bat ere: gazte sail bat. Berori, ilunabarrean hasi zen abesten. Bazuen ordea talde honek, aipatu beharreko berezitasun bat. Hots, bi sailtotan banatu zela. Bata, «Urrutsumendi» hauzunera joan zen; eta bestea, berriz, kalez-kale eta inguruko baserrietara. Era polita hauz bat abestuaz igarotzeko.

San Martinen ere ibili omen zen talde bat: gazte eta zenbait gurasok (gutzik) osaturiko sail bat. Gurasoak, dozenerdiren bat omen ziren orotara. Ez al da lotsagarria gertaera axolakabe hori? Saio hoietan biltzen zuten dirua, «O.A.R.G.I.» eta ikastolaren artean erdibanatzeko omen zen. Ez dago gaizki! Gainera, kanta-saioaren ondoren, afari bat eratu zen.

JULIAN GURRUTXAGA TXIRRINDULARIA

Julian Gurrutxaga gaztea, 2 mailako txirrindulari «afizionatu» bat dugu. Ataungo San Martin hauzoko «Barbetxea» baserriko semea. Gorputzez ez da handi, baina indarrez...! Nork uka indartsua denik?

Lehenik, «ruta»-n hasi zen ibiltzen, baina gero «Ciclo-Cros» praktikatzeko hasi zen. Eta egia esan, bigarren aipaturikoa, hobeto datorkiola deritzat. Leku askotan ibili da, eta gehienetan baita erori ere. Horregatik, Donostiako erdal egunkari bateko kazetalarik bat, «el amo de lascaidas» izenez bataiatu du.

Hala ere, esan beharrean gaude haxe: kirol hortarako duen laio-tasuna, argi frogatzen ari dela. Esate baterako, otsailaren 4ean Beasainen izan zen proban, hiru-garren geratu zitzaigun.

Bestalde gainera, Españako txapelketarako aukeratua izan da.

Beraz, orain arte egin duenarekin ezin gintezke haserra. Beste gabe, jarrai aurrera motel!!

Trikuarrieta

ERREENTERIAKO

EUSKAL KULTURA ASTEA

OTSAILAK 25, IGANDEA:

Eguerdiko 12tan emango zaio Euskal Kultura Asteari hasiera. «Salón Parroquial» deritzan aretoan Euskal Pintura Erakusketa zabalduko da.

Binbitartean, Gizandi eta Buruaundiak kalez-kale ibiliko zaizkigu umeen gozamenarako, Ereintzako txistulariak laguntzaile dituztelarik.

Arratsaldeko 6tan, Ereintzako txistulariek dantza saio egokirik eskainiko dute txistu hotsez alaiturik.

OTSAILAK 26, ASTELEHENA:

Arratsaldeko 8tan, Alameda Antzokian, hitzaldi jakingarri bat emango du Joseba Intxaustik. Gaia: «Euskalerrria Erroma garaian» izango du, gure antzikiaren bizikera eta giroa oinarritzat harturik.

OTSAILAK 27, ASTEARTEA:

Arratsaldeko 8tan, Intxixu taldeak, Alameda Antzokian, «Aralar» patoral kutsudun antzez-lana eskainiko du.

OTSAILAK 28, ASTEAZKENA:

Arratsaldeko 8tan, Alameda Antzokian Euskal Literaturari buruzko hitzaldia, Anjel Lertxundi hizlari delarki. Euskal Literaturaren berriak XIX eta XX mendetan gertatua gogoan harturik, emango dizkigu.

MARTXOAK 1, OSTEGUNA:

Alameda Antzokian, arratsaldeko 8tan, Arte gaiak ezagutzeko egokiera izango da, Joxe Mari Larramendiren ahoz.

MARTXOAK 2, OSTIRALA:

Arratsaldeko 8tan, Alameda Antzokian, olerki erakusketa Xabier Lete eta Artzeren ahoz.

MARTXOAK 3, LARUNBATA:

ON-BIDE ZINEMAN, iluntzeko bederatzi t'erditan, berebiziko EUSKAL JAIALDIA. Bertan Xabier Lete, Lourdes Iriondo, Txomin Artola, Jose M.ª Zabala, Gorka Knörr, Manex Pagola, Pantxo eta Pello, Benito Lertxundi eta Ereintza Txistulariak ere bertan izango dira.

MARTXOAK 4, IGANDEA:

Goizeko 7 tan, Zubietako «Zanpanzar» joaliak kalez kale Errenterian zehar.

Goizeko 8 t'erditan, Gizandi eta Buruaundiak kalez-kale, trikitixa, dultzaina, eta txistulariak bat eginik.

Andra Mari Parrokian, 10.15an, Herri-Meza.

Goizeko 11 t'erditan, ON-BIDE ZINEMAN bertsolariak. Xabier Olaskoaga zuzentzaile delarik Joxe Makazaga, Fermin Muñoa, Florentino Goiburu, Juan Narbaiza, Eusebio Ibarzabal, Nikolas Zendoia, Santiago Zabala eta Kosme Lizaso bertsolariak ekingo diote.

Arratseko 6tan, Lege Zaharraren Enparantzan, euskal erromeria, txistulari, dultzaina eta trikitixak alaiturik.

OHARRA: Aste oon, arratsaldero zazpiretatik bederatzi t'erdia bitarte Pintura Erakusketa zabaldua egongo da, ikusteko egokiera izan dadin. Esan bezala Salón Parroquial deritzan lekuan.

Liburu eta disko azoka Otsailaren 25an, eta Martxoaren 2, 3 eta 4an gertutuko da, arratsaldeko zazpiretatik bederatzi t'erdia bitarte Xepelar Kultur gelatan.

bazkari onaren zanpagarria
eta txarraren estalgarria

LA CASA
DEL CAFE

Juan Iriondo

San Marzál, 19 - Urrut. 413801
Donostia

MAI-ONA

SAGARDOA

ELIZAREN BERRI

ESPAINIAKO GOTZAIEN DOKUMENDUA:
"ELKARTE POLITIKOA ETA ELIZA"

Bada dokumendua oraino aipatu ere ez dudala-ko kezatu zaidanik. Hona, bada, azkenean, zerbait, gainez gain eta presaka.

Espainiako Gotzai Batzar Nagusiak, Urtarrilaren 20an onartu zuen aipatu dokumendu hori: 59 aldeko, 20 kontrako, eta 4 iritzirik gabe.

Dokumendu horren gora-beherak kontatzen has-teke, zenbait puntu aipatu besterik ez, berari buruz.

"Norbaitek esan du —honela hasten da Joaquin Gomis egun hauetan eskuratu dudana orri bakan bat— dokumendu horrek, hots, "Elkarte politikoa eta Eliza" delakoak, fetxa erraturik dakarrela: Kontatutakoaren azken eguneko fetxa behar zukeela". Hain zuzen ere, horrelakoxe ahogustoren bat edo uzten dizu, ba, irakurtzean. Izan ere, orduanik eta dokumenduak adierazten duen girotik hona euririk franko egin du. Halaz ere, ezin uka urrats ederrik egin dutela gotzaiek.

Oso osoan aztertzeke asmorik gabe, aipa ditzadan zenbait puntu.

Bere alde lehendabizi:

a) arrazoin extrinseko bat: zenbait egunkari-
ez dio jaramonik egin. Haatik, periodiko beroiek "ku-
kurrakutzen" duten gizarte giroan, baluke honela-
ko dokumenduak garrantziarik. Inondik ere, gogor-
txoa iruditu zaie.

b) Estatuaren "konfesionalidade" arazoa harro-
tze hutsa ez da gutxi. Dakidanez, lehenengoz gure
gotzaiek.

d) Gotzai hautatzeari buruz ere aurrera jo du-
te: orain arte gobernuak dituen eskubideak ez di-
tuzte ongi ikusten.

Hildo berean, Elizaren aldeko ordezkariak diren
legeak ere kentzeko gogoaz agertzen dute; esate ba-
tatarako, "Cortes"etan dauden gotzaiak sentidurik ez
zaie ikusten. Badakigu, orain arte, hiru daudela.

Alde ilunxoak, berriz:

a) Betiko arazoa: pastila irents erazteko gozatu
beharra. Testu honek, argitara emana izan aurretik,
gora-beherarik franko igaro behar izan du. Hori adie-
razteko, hona puntu bat: hasieran zituen 18 orriak,
48 bihurtu dira. Eta horren arrazoina, lehen esan
dudana. Gogorria iruditzen, eta luzatu eta luzatu,
eta zaborraz bete. (Ez zuen gur eAxularrek algerrik
idatzi "luzamenduten" ibiltzearen aurka!) Eta, az-
kenean, puntarik gabeko odolkia. Nork irakurriko?

b) Dokumendua, erlijio askatasunaz mintzo da.
Katoliko ez diren zailtasunetaz ere bai. Baina, ho-
rrez gero, katoliko ez diren horiek ez ahal zuten zer
esanik dokumendu honetan? Galdegin ahal zaie be-
deren?

d) Beste puntu nagusia: diru laguntza arazoa:
Estatuak Elizari damaiona. Gotzaiak ez daude hori
uztekoan, eta arrazoin hau damaigute: laguntza ho-
ri, funtsean, espainiar herriarena dela; Estatua-ale-
gia, arazo horretan arartekoa besterik ez dela.

Esango nuke, arrazoin hori baliozko izanen gero,
ez ote genezake erabil beste zenbait puntutan ere?
Hori airean utzirik, diodan François Biot-ekin: "Arra-
zoin hori, egia esan, ez da arras konbentzitu erazte-
ko gisakoa. Sentidu honetan bederen: itxura guztien
arabera, dirutzaren ardura duenak, diru hori herria-
rena delarik ere, eragin-indar handia izanen du.
Ikusi besterik ez dago zer egin duten Europa Sortal-
deko sozialista erresumek: Eliza eskumende eduki-
tzeke, finantz-morrontza ezarri diote.

Egia da, Elizaren eta Estatuaren arteko bereizke-
ta, Frantziaren eta USA-n den bezalakoa... ez dela
garantia osoa Eliza Estatuari buruz aske izateko.
Eman dezagun, hori ez dela aski.

Baina, horrek ez du esan nahi, Estatuaren fi-
nantz-laguntzari uko egitea nahitaezkoa ez denik. Ez
da posible inolako askatasunik, Elizak, bizitzeko be-
har duena, Estatuaren eskutik hartu behar duen bi-
tarrean".

Dena den, pozez esan behar da, pauso ederrik
eman dutela gotzaiek. Horrek elizari, gure arteko-
ari (behe mailakoari) beste pauso bat aurrerago egi-
tea eskatzen dio: halako batetan, beste pauso bat
emanez, gotzaiek jasoko luketena.

Hori dela-eta, ezin utzi izan dut hona aldatu ga-
be, goian aipaturiko Gomis-ek egiten duen aplikazioa.
Hain zuzen ere, "Culto y politica" izenpean.

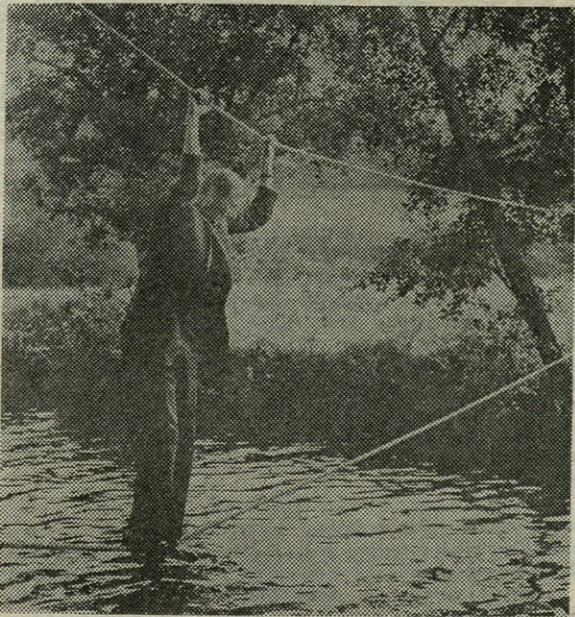
Laburtu egingen dut:

—Gakoa honetan datza: "Cristiandad" edo kris-
taudi deritzaion ikusmoldeak "Fededun elkarte den
Eliza" delakora igarotzean. Ikusmoldea, eta ez egie-
ra: kristaudi egoera hila bait da zenbait urtez ge-
roz.

Halere, gure artean, kristaudi giro hori gorde
nahirik, zenbat asmakeria! Oraino meza "ofizialik"
ere ematen da; zertan geratzen da, horrez gero, sa-
kramenduak "fedaren sakramendu" delakoa?

Gomis-ek, espainola eta kristaua bat beratzat ez
ditezkeela eman, esaten du. Nik, "euskaldun fedeun"
delako hura geure burutik bota beharrean gaudela
oraino esanen nuke.

—Kultoa dagiena —jarraitzen da Gomis—, ez da

Hau, Arundel eta Brighton-go ingles gotzaia da. Oreka zail samarretan, erreka igaro nahian. Horre-
latsu ibili dira Espainiako gotzaiak beren dokumen-
tua erditzerakoan

"masa", ez eta "jendea" ere, ez eta "herria" ere,
kristau konkretua baizik.

Eta kristau konkretu hauen artean, desberdinta-
sun handiak dira. Horregatik, gaur egun, prolema,
hau da: posible ahal da guztientzat balio lukeen
kulturik? Gomis-en hitzak dira: "Kristau bakoitzak
liturgian bere buruaren espresioa aurkitzeko eskubi-
dea badu, ditekenean ahal da, Opus-eko kristau ba-
tek eta kristau sozialista batek mintzaira bat beraz
espresio hori aurkitzea?".

—Dokumenduak, kristauak zuzentasunaren alde
borroka egin behar dela, dio. Hori ere, horrez gero,
kultuan agertu beharrezkoa izanen da.

Baina, kultoa konpromisorako dei bihurtzea, ino-
ren premiari ez erantzutea litzake. Konpromisoak,
aldeaz aurreko baldintza izan behar luke. Eta hala
ez balitz, "bekatutzat" eman. Kultuak egin behar
duena, present dauden kristauen politikabidea ja-
naritu, eragin, aztertu...

—Horretarako, frantses gotzaiak "Kristauen poli-
tika iharduna" esaraz adieraz idutenaz gogoeta sa-
konagoa eduki behar du kristauak. Oinarritzat Jain-
koaren Hitz duen gogoeta; baina, denbora berean,
politika errealtateren analisia zuzena bere baitan
darama.

—Salaketa profetikoaz ere zerbait esan nahi nu-
ke —dio—.

Batzurentzat, hori, politika egitea litzake: behar
dena, diote, inor ez dadila elizatik atsekabaturik atra.

Beste batzuek, berriz, beren salaketaren bidez, an-
tolaturiko politikia eginkizunari dagokiona bete nahi
lukete. Kasu honetan, kontuan hartzekoa litzake ho-
nako arazo hau: zenbait kristau, "gauza gogorak"
esaten diren elizara joanez gero, kontzientzia lasai-
turik geratzen dela: bere eginbehar guztia bete due-
lakoan. Salaketa profetikoaren kriterio bezela, hau-
xe har liteke: kontzientzia-lasaitasunik ez uztea,
"egia" giroa sortzea.

—Azkenik, ohar bat: kontu zentrismoarekin! Do-
kumenduan, dudarik gabe, zentrismo horretara jo
dute gotzaiek (agian oharkabea). Zertan harriturik
ez dago horretan. Sasiak ez du pikurik ematen.

Ez dago zertan eskandalizaturik horretan, baina
kontuan hartzekoa da... Ez da ahaztu behar, esku-
nikoia eta ezkerrekoa bezalaxe, erdiko bidea ere, po-
litika aukerabide bat dela. Ezin pentsa dezake inork
berea dela kristau jarrera. Eta horrelakorik badagoe-
la, itsu batek ikus dezakeen gauza da.

Erdi hori, zentro hori, oreka edo ekilibrio hori
litzake askorentzat bide "zuzena".

COACHE APAIZA HAUZITARA,
BI ELIZETAN ALDIZKARIAK
LAPURTZEAGATIK

Coache hau, eskuindar amorratu horietakoa du-
zu. Aspaldidanik gotzaiekin eta besterekin istilu go-
gorretan dabilena.

1972ko Ekainaren 8an, Rennes-en (Frantziar), be-
re kideko beste katoliko eskuindar bat, arrazoin be-
rarentzat, hauzitegian zegoelarik, Coache apaiz hau
bi elizetan aldizkari katolikoak jasotzen harrapatu
zuten.

Paul Gouyon artzapezpikuaren baimenarekin hau-
zitara eraman zuen eliza horietako apaiz batek.

Epaileak ebasle edo lapurtzat gaitzetsi du.

Jakina, arazoa ez da Coache eta honen lagun pa-
re batetara mugatzen, damurik: norberaren iritziko
ez diren aldizkari eta bestelako idazkiekiko, lapurre-
ta modu asko bait da hortik zehar. "Amorratu"en
jokabidea!

AMUNSA

Eliza eta Jesús Nazaretharra (1)

Sinesmena eta Eliza bi elemento bezala agertzen zaizkigu gure er-
lijio arazoa eta nahasmena aztertzerakoan. Bi elemento ezberdin bezala,
nahi baduzu; zerikusi handit duten bi elemento bezala, ordea. Eliza, si-
nesmenaren gordairu eta kutxa bezala ageri zaigu batetik; bestetik kris-
tau sinesmenaren egia bat da. Guzi hau hola onar dezagun, egia nagusi
batean oinarritu ohi gera: Elizak Jesús Nazaretharra sortua da, eta hain
zuzen, aipaturiko egiteko hori, bete zezan.

Ni ez nator egia hori ukatzera, ezta gutxiagorik ere. Baina pailazu-
keria litzake, eta zorionez ezinezkoa gainera, egungo azterketa mailan
sortzen diren galdera eta problemei entzungor egitea. Galdera horiek
hor dabilta, aidea; gure herrian ere bai. Eta uste det, egungo azter-
keta mailak badakarkigula argi apur bat Elizaren egiazko ulermenerako.

Elizari buruz sortzen zaizkigun galderak erantzun bat arkit nahiz hasi
orduko, nahita ez, teologiazko, hau da, sinesmen mailako arazo, sakona-
goekin egiten degu topo. Esan ditekete, hauei erantzun behar zaiela lehe-
nik, eta orduan Eliz prolemetaz arduratu. Eta egia da. Egia bai da, eliz-
tasun arazoezin jardute hutsa, sinesmen mailatik landa, inozokeria arrun-
ta dela.

Hala ere, Eliz arazoarekin ekingo diogu. Zergatik? Nolabait hasi be-
har delako lehenik. Bigarrenez berriz, Eliza mailan sortu izan direlako
lehen galdera, arazo eta burrukak gure herrian... Eliza begien aurrean
dugu beti. Elizaren imajina oso konkretu bat dugu guztiok. Eliza sines-
men egia eta gertakizun izateaz aparte, organizazio, ohitura bilduma,
indar soziologiko, indar politiko eta indar morala baida. Zer de Eliza,
zer eginkizun du, nolakoa behar luke?, galdera hauek denok dauzkagu
edo izan ditugu. Azken urte hauetan gure herrian egin diren lan eta
azterketa gehienek, erlijio mailan noski, Eliza edo bere jokabide eta
ohiturekin zer ikusirik duen zerbait izan dute gai eta helburu. Eta hori
ere kontuan eukitzekoa da.

Jesús eta lehen eliztarak: Jesusen ikasleak, Jesús hori Jainkoak
berbitzu zuela eta, «Kristotzat» hartu zutenetik Eliza hor dago. Eliza ho-
rren jarraitzaileetat hartzen dugu gure burua. Guk gaur Elizari bu-
ruz jakin ditzazkegun egia, kristautasunarekin zer ikusi duen beste edo-
zein egia bezala, Ebanjelioetan arkitzen ditugu. Ebanjelioak eliztarak
idatziak dira. Hau da Jesús hil ez geroztik, Eliza ben ez geroztik ida-
tziak. Honek sortzen du bere metodo arazoa. Ebanjelioetan zer da Je-
susek berak esana? Ber, berbitzeaz geroztik, ebanjelarik erantsia? Jaso
ahal dezakegu Ebanjelioetan Jesusen egiaz zuen asmoa?

Teologiak baditu, egun, guzi hori aztertzeke bideak. Eta zenbait on-
dorenentara iritxi ere dela esan behar. Jesús eta Eliza arazoan ere ondo-
rendu ditu zenbait afirmazio nagusi, gaur hortan diharduten denek edo
gehienek onartzen dituztenak.

Lehen afirmazioa: Lehen eliztarak Jesús Nazaretharraren jarraile izani-
ko berak ditugu. Lehen kristau hauek beren elkarteari, beren Elizari
«Jesusen Eliza» edo «Kristoaren Eliza» deitzen zioten. Garbi ageri digu
honek, lehen kristau haiek Jesusen bere bizitzan zehar eginiko eta esa-
nikoarekin bat jarraitu nahi zutela. Jesusen jarraitzaileak zeuzkaten beren
burua. Beren jokabidean hark nahitakoa betetzen ari zirelakoan zeuden.
Garbi dago beraz, Eliza ez dela Jesusen zer ikusirik gabe, perretxi-
kuaren moduan, agerturiko zerbait.

Hau aitortzeak ez ditu ordea prolema guziak baztertzen. Ez ditu,
gutxiagorik ere guk Elizari, edo zehatzago, bere sorrerari buruz ditzaz-
kegun iritzi guziak besterik gabe balezten.

Bigarren afirmazioa: Eliza gaur ezagutzen degun eran ez da Jesús
Nazaretharra sortua. Jesusen ez zuen bere bizitza garaian Elizarik fun-
datu. Bi gauza hauek kontuan hartzekoak dira: Jesusen bere bizitza ga-
raian, eta Eliza, gaur ezagutzen degun eran. Hau da, gaur, eta fundamen-
tali hasera haseratik Elizak bere burua ulertu duen eran alegia.

Elizak, eta hortan datza Elizaren bereizitasun eta nortasunaren kakoa.
Jainkoaren herri berrizat hartzen du bere burua. Itun Berrian agertzen
zaigun Eliza, Jesús Kristoaren izenean biltzen den herri berezia da,
Jainkoak Jesusen izenean biltzen den herri berria, sinesmen eta itxaro-
pen berri batean oinarritzen den taldea.

Sortu ahal zezakeen Jesusen holakorik bere bizitza garaian? Jesu-
sen, bere eginkizuna, Israelgo herri osoa berriro eta behin betikoz Jain-
koaganatzean bazekusan —eta ez dirudi, ikusiko dugunez, azkenengo hau
arrazoiak zalantzan jar ditekenean— zelan daiteke «talde berri eta bere-
zi» hau, Eliza alegia, Jesusen izenean bildua?

Zer nahi izan zuen Jesusen? Jesusen nahi izan zuen horren jarraile
ote Eliza? Zer dela eta bildu zen berriro, Maixuaren heriotzerakoan guz-
tiz sakabanatu zen jarraile talde hura? Zer sentidutan ezarri zituen Je-
susek Elizaren erakunderako baldintzak? Nun dauntza, azkenean, Eliza-
ren agertzearen eta izatearen arrazoiak?

Jesusek bere jarraileak inguratzerakoan zuen asmoa aztertzeak eman
dizaguke galdera hauei erantzuteko argia. Orduan uler genezake gutli
edo gehiago, Jesusen eta Lehen Elizak elkarrekiko duten zerikusia. Or-
duan uler genezake zergatik edo zertan oinarriturik bildu zitezkeen be-
rriro Jesusen izenean, bere bizitzan behar jarraile izan zituen haiek
berak. Hitz batean kristauok eliztar zergatik geran.

JEXUX MARI MUJICA

EROSI

1973 garrengo molde berrico gauzak

AMUEBLADORA COMERCIAL HISPANIA

24 hilabeteko ordain-epeak

ERAMAN ETA EZARRI DEBALDE PROBINTZI BARRUAN
DONOSTIA IRUNEN
MORAZA, 3-14 eta 15nean SAN MARCIAL, 12nean

LEZETXIKIN

Ez da oso ezaguna gure artean, nahiz eta Erdi-Paleolitos Haroa ikasteko garrantzitsuenetakoa izan. Haro hau zabal-zabalik dugu hemen.

NUN DEN

Garagarzako —Arrasate— Karaskagain izeneko mendiaren malakarean dago, sortaldetik hain zuzen.

Itsasoa baino 375 m. gorago. Bere aldamenetik, 20 metroz behetik Kobate izeneko erreka doa. Erreka hau Aramaiona errekarierasten zaio. Mendi handiez inguratutako dago, Udalaiz (1092) eta Antiboto (1292) tartean.

NOLA DEN

Luzeran 20 m. besterik ez du eta bi aldetatik zabaldua dago. Bere bi muturrak bata ipar aldera eta Ego aldera bestea. Ego aldekoaren aurrean aurkitu dira gizonaren aztarnak hain zuzen.

Iparreko irteraren aurrean beste harzulo baten ahoa aurkitzen da, Lezetxe izenez.

Gizona ez zen han "Behin batean..." bizi, denbora luzetan baino. Hamar metrotako zuloa egin ondoren ere gizonaren aztarnak han.

Jose Migel Barandiaran eta laguntzaileen harridura pentsa nolakoa izanzen zen hamar metro egin ondoren beste harzulo bat aurkitu zutenean, gutienez duela 60.000 urte itxia. Izena eta izana batean dizezen, izen bat eman zioten, Leibar.

Berartara sartu zirenean, garai hailetako hartzairen hatzamarak aurkitu zituzten, baina ez hartzairenak bakarrik baita gizonarenak ere: Apaltxo batzuetan norbaitek aukeraturako errekarriak zeuden. Harriek berek ez zuten gizon aztarrenik agertzen baina, aztertzaileen ustez, berek ez zitezkeen egon zeuden toki hartan.

NORK ETA NOIZ EGIN ZIREN LANAK

Lanen historia nork aurkitu zuen esanez hasi behar da ia beti. Hau Justo Jauregik aurkitu zuen 1927an. Baina lanak ez ziren 29 urte geroago arte hasi.

Lanketak hamairu saiotan egin ziren, 1956tik 1968 arte. Arkeologiarik dagokionez Jose Migel Barandiaranek zuzendu zuen. Jesus Altunak ihizien azterketa, J.M. Ba-

sabek giza hezurrena eta P. Kornprobst & Rat lur-maila eta inguruko geologiarena. Lore-hautsarena egiten J. Altuna hasi zen, baina hango lurra hauen iraupenerako egoki ez ta ondoren jakin gabe gelditu behar izan du; egurastiari buruz ondorenak izateko bide ederrik ematen du lore-hautsaren azterketak.

GIZA-HEZURRA

Giza-hezurak J.M. Basabek aztertu zituela diot, ta ez nolana-hiko hezurak.

Leibar aurkitu berriaren sarrean besondo-hezur bat azaldu zen; Neanderthal giza-erakorena. Beraren bereiztasunak lehen ere alpatu genituen hemen bertan. (Z.A. 479).

Beraien hortz batzuk ere agertu ziren, hauek ere egungoekin baino Neanderthal antz gehiagorekin.

HARTZAK ETA LEHOIAK

Hartz hezur asko agertu da harzulo honetan eta beste giza aztarnekin nahasturik agertu ere. Gertaera honek hartzak ere ehizatuak zirela pentsatzera eramane gaitzake, baina oker.

Hartz hezurak osorik aurkitzen dira eta ez, barren muina jatearren, zatituak besteak bezala.

Negua datorrenean hartzak harzuloa biltzen dira berau lotan igarotzeko. Ekain harzuloan gaur arte ederki iraun dute egiten zituzten habiak. Udaberria bitartean bat baino gehiago hiltzen zen, eta udaberria ere ez hartz-ume gutti.

Hildako hauek jatera zijoazen beste ihiziek (hiena!!!) zabalduko zituzten haien hezurak; beste hartzek ere bai, zuloa sartu-atera zebiltzala. Beraz hartzak berek zetozen harzulo hauetara. Zergatik ez zituzten ehizatzen jakitea, askoz zailago da.

Lehoiez ere beste hainbeste esan genezake. Bi lehoiren hezurdura edo eskeletoak ia osorik aurkitu dira Lezetxikin, eta hezurak baina gabe gainera.

Lehoiez ari gara. Lehoirik izan al da ba hemen? Bai horixe eta egun Zirkotan dakustzagunak baino handiagoak. Menditarte hauetan hara zer errespetoa sartuko

zuten beraien orruek.

Hemen izan zen lehoia hartza bezala harzuloa biltzen zena zen.

GIZONA NOIZ ETA NUN BIZI

Hartzak eta Lehoiak gizonak ehizatuak ez zirela diot, horrek ordea gizona eta hartza batera bizi zirenik ez du esan nahi, behin batean bata eta bestea beste bizi zirela baino.

Lezetxikin hitz egitean BIZI hitza kontuz erabili beharrezkoa da. Hona zergatik:

—Hargin bat lanean ikusi baduzu harri bati egokiera emateko milaka printza kendu behar zaiola ikusiko zenuen.

Lehen-gizonak ere bere lanabesak harriz egiten zituela badakigu, bidezko da beraz honen lantegian ere printzak landutako lanabesak baino gehiago izatea.

Lezetxikin, ordea, landutako lanabesak printzak baino ugariago ditugu. Ondorena argia dirudi: EZ ZEN LANTEGI.

Garai hailetan, hotz zen garai hailetan, sua nahi-ta-ekoa zuen gizon hark, berotzeko, ihiziak uxtzeko, jana erretzeko behar bada... Haren bizitokia, beraz, su-tokiz ezagutu genezake.

Lezetxikin ez da sutokirik agertu. Une batetan halako zerbait agertu ote zen errezuloa besterik ez dute. Beraz, EZ ZEN BIZITOKI ere.

Zer zen bada zulo hau? Nun zuen bada bere bizitoki eta lantegia garai hartako giron hark?

Haien bizimodua ehiza zen eta uxaka ere maiz egingo zuten ustea dago. Zulo hau mendi batzuetako irtenbide erosoenetako batetan dago, eta ihizien zai egoteko leku aproposoan. Ustez behintzat EHI-ZE LEKU ZEN.

Ez dakigu nun bizi ziren, oraindik aurkitzeko dago. Amaika bilaketa egin da bere inguruan baina alferrik. Lezetxe hortarako egoki zirudiel eta ekinaldi bat egin zuten han ere, baina ez zuten aztarren bat bakarrik ere aurkitu.

EPELEKO IHIZIAK EGURASTI HOTZEAN

Mustier aldi guztian Ego-Euskalerrian epeleko ihiziak agertzen zaizkigu eta hotzekoak Ipar-Euskalerrian, Isturitz-en e.b.

Har dezagun Elur-oreina edo renoa egurasti hotzaren adierazgarri bezala eta oreina epelagoarena bezala, Europa-Erdi aldekoek egin ohi duten bezala.

Europa-Erdian gauza garbia da: Hotza heltzean oreina gutti egiten da eta elur-oreina ugaltu; Oreina Ego alderantz doa, giro epelagoaren bila.

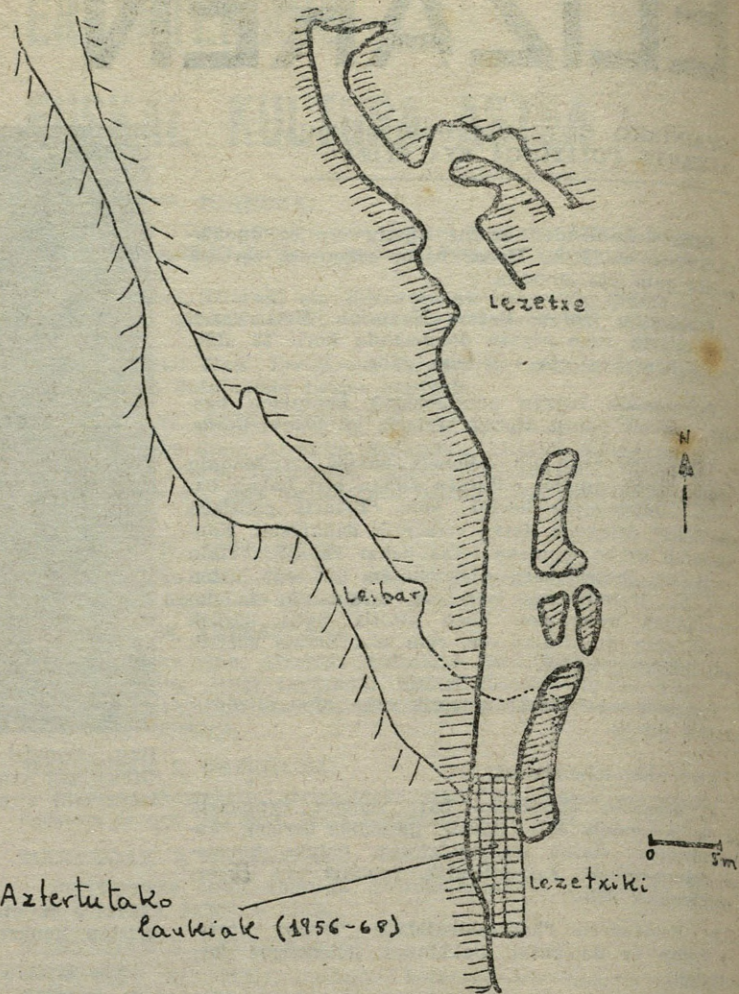
Eskema hori gure artera badakigu, Kantabria aldera, erabat aldatzen zaigu. Oreina elur-oreina baino ugariago agertzen da. Norbaitek lioke "Giro epela, beraz!". Ipar Euskalerrian Europa-Erdialdeko gertatzen zaigu garai berdinetan. Geografia eta bien tartean dagoen tartea kontuan edukirik han da hemen egurasti berdina zela esan genezake. Nola bada desberdintasun hori?

Goazen garai hailetara: Hotzaz oreinak hego aldera abiatzen dira eta Kantabri aldera irixten. Itsasertzean baso ugari eta euria ere bai. Ego alderago Kastillako ordea hotz eta lehorrak. Oreina epela eta bustiaren zale da.

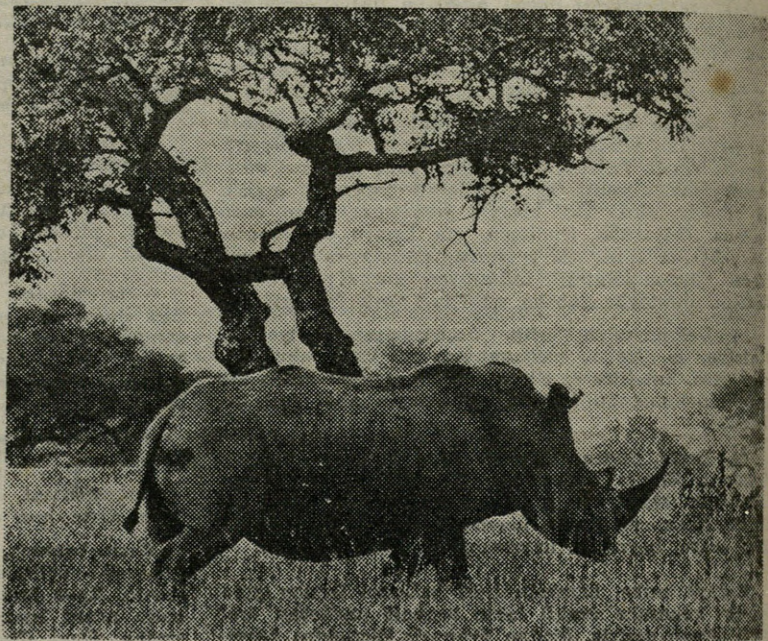
Hemen zen baino giro epelagoa maitearren hemengoan iraun zezaketen; ez zen egurasti epela baina bai epelena. Hotz zale ez bada ere leku hotzetan ondo bizi da; gaur egun —35°C hotza dagoen tokian ere bizi da, Eskandinabia Polonia-Iparrean...

Elur-oreinak berriz hunat heldu baino lehen aurkitzen zuen egoki zuen giroa. Mustier aldi guztian ez da Lezetxikin elur-orein baten hezurrik ere agertu. Isturitzen berriz ugari.

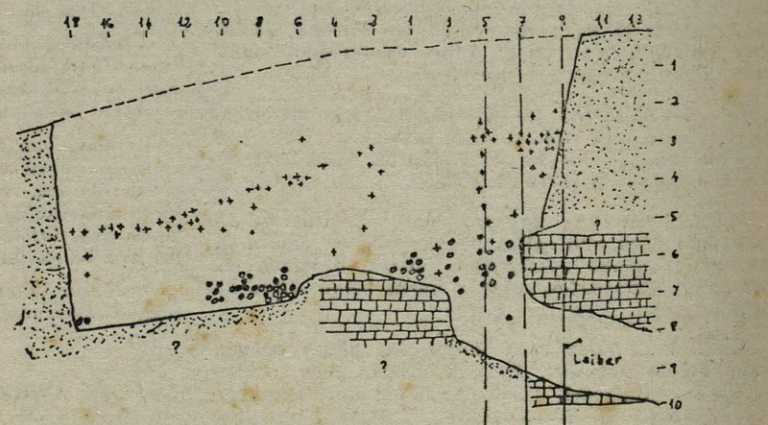
Marzelino Aizpurua
Aranzadi Taldean

—Lezetxiki, Lezetxe eta Leibar-ko oroiak. Leibar, besteak baino hamar metro beherago dago.

—Rinozeros bat. Lehen hemen izanak honen gisakoak ziren.

LEZETXIKI-KO GOITIK BEHERAKO EBAKINA

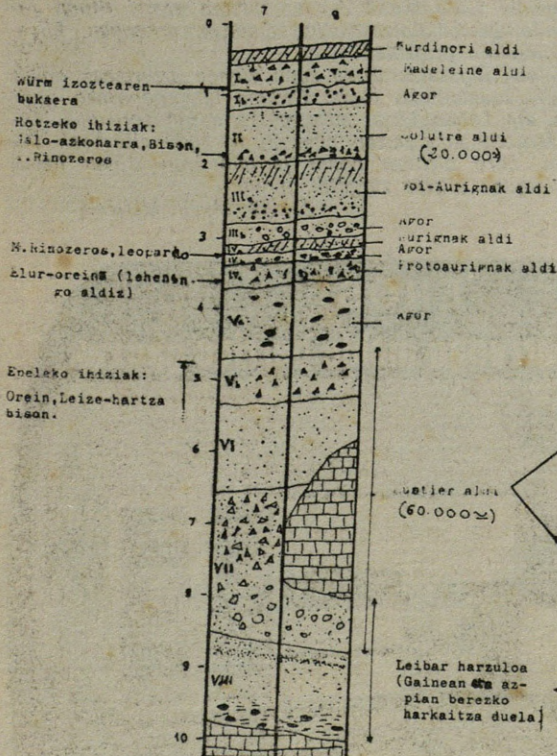
- Aztertu gabea
- Berazko ondo-haitza
- Belezana, 1956-n zegoenez
- ✓ Giza beso-hezurra
- + Marmola ondakinak
- o Leize-lehoi ondakinak

—Lezetxikin azterketetan egin den zuloa eta behean aurkitu zen Leibar harzuloa. Laugarren irudian agertzen diren lurmailak ikus nondik hartuak diren.

LITEGIA

ELUR-OREINA	=	RENO
ERREKARI	=	CANTO RODADO
EGURASTI	=	CLIMA
HARGIN	=	HARRIA LANTZEN DUENA
KARRASKAILU	=	RAEDERA
MUTUR	=	PUNTA

LEZETXIKI

—Lezetxikiko lur mailak.

—Denbora luzetan ez zen inor bizi izan, horregatik agertzen da hainbeste lurmaila gora.

—T. Rinozeros hotzeko ihizia zen, iletsua zen oso. M. Rinozeros epelekoa berriz.

—Maila askotan hiruki edo triangulo ttiki batzuk agertzen dira, hotz-lehertzearen adierazpen dira. Hotzaren indarrez harriak lehertu egiten dira, horri deritza hotz-lehertzea edo cricoclactismo.